ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Սալոմէ Սողոմոնեան Մարգարեան իր որդկերանցով խորին վշտով յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինը իր թանգագին ամուսնու, իսկ վերջինները՝ իրանց սիրելի հօր

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, ամսիս 19-ին: Ամփոփը կը կատարվի այսօր, շաբաթ, երեկոյեան 5 1/2 ժամին: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ կիրակի օր, ամսիս 24-ին, իր սեփական տնից, Գանովսկայա, № 31, դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին և այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը: 1—1

Յովհաննէս Աղէքսանդրեան և Վարվառէ Ստեփանեան Շաղիհեանցները, ցաւօք սրտի յայտնելով ազգականներին և ծանօթներին իրանց անմոռանալի դստեր՝

ԹԱՄԱՐԻ

վաղաժամ մահը, խնդրում են ներկայ լինել յուղարկաւորութեանը երկուշաբթի օր, հոկտեմբերի 25-ին, առաւօտեան 10 ժամին Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում: Թաղումը տեղի կունենայ Խօջիվանքի գերեզմանատունը: 1—1

Սօնա, Եղիսաբէթ և Մարգար Խօջամիրեանցները իրանց որդկերանցով ցաւօք սրտի յայտնում են առաջինը՝ իր սիրելի թոռան, երկրորդը և երրորդը՝ իրանց սիրելի և անմոռանալի դստեր, իսկ վերջինները իրանց թանգագին քրոջ՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 21-ին, խնդրում են բարեկամներին և ծանօթներին շնորհ բերել յուղարկաւորութեանը ամսիս 23-ին, շաբաթ օր, իրանց բնակարանից, Վերայի կամուրջի մօտ, Կիրոչնայա փողոց, № 10, դէպի Թանդոյեանց ս. Աստուածածին եկեղեցին և այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Շշմեցնող ազդեցութիւններ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Օպերային ներկայացումներ. Նամակ Կիևից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայոց ներկայացումները Բագւում:

ՇՇՄԵՑՆՈՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անարդարութեան և խաւարութեան այն մի շարք դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Ֆրանսիայում վերջին տարիներս, դարձրին իրանց վրա հասարակագէտների ուշադրութիւնը: Արդարութիւն որոնողներին և անաչառութեան պաշտպաններին ապշեցնում է այն սառնասրտութիւնը, որով ֆրանսիացին թոյլ է տալիս իրան կատարել մի շարք անգթութիւններ, քօղարկելով նրանց հայրենասիրութեան շղարշով: Հայրենասիրութեան այդ այլասերութիւնը խոր ցաւեցնում է ոչ միայն ֆրանսիական հասարակագէտներին, այլ և օտարներին: Իտալական յայտնի գիտնական Լոմբրոզօ մի յօդուածի մէջ, որ նուիրել է այդ երևոյթի ուսումնասիրութեան, սաստիկ վրդովված այն վայրենի և կատաղի արտայայտութիւններից, որոնց ականատես եղաւ ամբողջ լուսաւորված աշխարհը Ֆրանսիայում վերջին դատաստանական քննութիւնների ժամանակ, բացագանչում է. «Քաղաքակրթութիւնը մօդաների գերազանցութեան և բազմազանութեան ու լրագիրների քանակութեան մէջ չէ և նոյն իսկ ազատութեան արտաքին նշանների մէջը չէ, այլ գլխաւորապէս ամենալայն մարդասիրութեան և արդարասիրութեան զգացմունքի մէջ, իսկ թէ այդ և թէ միւսը բոլորովին հակառակ են եզուիտական նկատումներին և զինւորականութեան քարոզներին, որոնք արմատներ են գցել Ֆրանսիայում»:

Արդարասիրութեան բացակայութիւնը, արդարև, ամենախոշոր հասարակական վէրքն է, որ կրծում է քաղաքակիրթ աշխարհի սիրտը: Ոչ Հաագայի խաղաղասիրական կոնֆերենցիան, ոչ նշանաւոր մարդասէրների հրաւէրները և ոչ գիտնական ամբիոնների պատգամները չեն կարողանում կանգնեցնել արիւնհեղութիւնները, չարագործութիւնները և անգթութիւնները, որոնք հայրենասիրական դիմակի տակ խլում են աւելի ու աւելի զոհեր և պահանջում են ամբոխի կողմից երկրպագութիւն և հնազանդութիւն:

Միլիտարիզմը իր մաշող և տափակացնող ազդեցութեամբ, այլասերված հայրենասիրութիւնը իր մարդատեացական թելադրութիւններով, եզուիտական մեքենայութիւնները իրանց ճնշող և կաշկանդող հանգոյցներով, միացած մեր դարի բազմաթիւ հրապոյրների և մոլութիւնների հետ, շշմեցրել են ազգաբնակութիւնը, որ չէ կարողանում ոչ մի կերպ դուրս պրծնել իր ընդարմութիւնից և կտրական կերպով բողոքել այն սոսկալի ու անարժան թուլութեան դէմ, որ մեռցրել է հասարակական խղճի գործունէութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ամեն օր, համարեա ամեն մի դէպքում մենք տեսնում ենք, որ հասարակական գործի մասին մտածողներ չը կան: Պարտաճանաչութիւնը այն աստիճան տկարացել է մեր մէջ, որ շատ անգամ ահագին դժուարութիւններով է կարելի լինում մի քանի մարդ ժողովել որ և է հասարակական հիմնարկութեան կանոնադրութեան պահանջները կատարելու համար: Նորերումս Թիֆլիսի նահանգապետը ուշադրութիւն դարձրեց այն հանգամանքի վրա, որ դումայի ձայնաւորները չեն յաճախում նիստերին, բացակայում են և շատ անգամ կարելի չէ լինում վճռել հարցեր, քանի որ օրէնքով պահանջվող թիւ չեն կազմում ներկայ եղող ձայնաւորները: Եւ այդ երևոյթը միայն քաղաքային ինքնավարութեան մէջ չէ նկատվում: Վերցրէք մեր ընկերութիւնները. մէկը, անդամ գրվելով որ և է ընկերութեան, կարծում է թէ իր պարտաւորութիւնը միայն անդամավճար տալն է, իսկ ներկայ լինել ժողովներին, ընդունել որ և է պաշտօն, ծառայել ընկերութեան—այդ բոլորը գոյութիւն չունի նրա համար: Ամեն մէկը արդարանում է նրանով, որ ժամանակ չունի, խիստ զբաղված է, ամեն մէկը ենթադրում է, որ հասարակական գործին մի երկու ժամ նուիրելը ահագին, անփոխարինելի զոհողութիւն է, որ ոչ ոք իրաւունք չունի նրանից պահանջելու: Ընդհանուր երևոյթ է սա, բայց ինչ է ցոյց տալիս:—Միայն այն, որ մենք անբարեխիղճ քաղաքացիներ ենք, որ մենք չենք կարողանում հասկանալ թէ առանց զոհողութիւնների հասարակական բարեկեցութիւն չէ կարող լինել: Ահա մի մեծ օրինակ, որ ամենապերճախօս ապացոյցն է այս տեսակ եզրակացութեան համար: Նո-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

Բագուի հայկական բեմը մտաւ իր անընդհատ և կանոնաւոր գոյութեան երրորդ տարին, վերակենդանացած ամեն կողմից: Մութ ամպերը, որ մի ժամանակ կիտվել էին նրա գլխին, թըւում էր, թէ այլ ևս չեն ցրվելու: Այդ հաստատութեան մասին խօսելիս, մենք նկատել էինք, որ մեզանում, ընդհանրապէս, բոլոր գործերում մի և նոյն դրութիւնը կրկնվում է. անտարբեր, նոյն իսկ բացասական ոյժերը, կարծես աչքը տնկած սպասում են մի որ և է գեղեցիկ գործի սկզբնաւորութեան, որ գործունէութեան արտասովոր ծարաւով բանկլեն (ինիցիատիվը նրանց յատուկ չէ) և կարճ ժամանակում տիրապետեն նրան, սաղմի մէջ խեղդելով նրա իսկական նպատակները: Չը կայ գործը, լուռ են և նրանք: Օ, այդ ոյժերը. որքան ժամանակ մեր կեանքը տնքացել և տնքում է նրանցից—որ ասպարէզն ուզում էք մտէք: Ներկայ դէպքում մեզ հետաքրքրող գործում մթնոլորտը այժմ պարզված է: Որքան կը տևի դա, այլ խնդիր է, բայց այնպիսի իրականութեան մէջ, որպիսին մերն է, վայրկեանն էլ թանգ է:

Տարին հետաքրքիր է և դերասանական խմբին վերաբերեալ երևոյթներով, որոնք սիմպտոմատիքական նշանակութիւն ունեն: Խումբը մըտել են և ցանկանում են մտնել նոր անձնաւորութիւններ: Որքան փորձը կարդարացնէ նրանց ձգտումը, դա խնդիր է, բայց նկատման արժանի է այն երևոյթը, որ կան երիտասարդ ոյժեր, որոնց չէ կանգնեցնում իրանց ձգտման մէջ հայկական բեմի դառը ճակատագիրը: Կարող է կասկած լինել, որ գեղարուեստի այս ասպարէզը, ինչպէս ամեն գեղարուեստական և մտաւոր ասպարէզ մեզանում, գրաւում է կոչվածների ամենաչնչին մասը, իսկ մեծագոյնը լափում է մեր անգոյն և անմիտ կեանքը, որը գնալով աւելի է բիրտանում և դառնում սոսկ նիւթական կազմակերպութիւն: Բեմին այս անգամ իրանց նուիրողները աչքի են ընկնում մի վերին աստիճանի կարևոր կողմից, այն է՝ որոշ աստիճանի մտաւոր ցենզով, մի հանգամանք, որին ընդհանրապէս շատ քիչ է սովոր բեմը, իսկ առանց որի անհնարին է արուեստի մէջ իսկական առաջադիմութիւն: Այդ պակասութիւնը եղել է մեր բեմի և ամենավտանգաւոր կողմը: Նուրբ և կատարեալ ստեղծագործութեան տեսակէտից հազիւ թէ մի որ և իցէ այլ արուեստում մտաւոր զարգացումը այնքան առաջնակարգ նշանակութիւն ունենայ, որքան բեմական արուեստում, որը կոչված է վերարտադրել մարդկային հոգու բոլոր դրութիւնները իրականութեան ճշշդութեամբ: Իսկ դրա համար բացի դերասանական շնորքը, հարկաւոր է նախապատրաստութիւն՝ հասկանալու վերարտադրելի նիւթը, որը սկսած տարրականից կարող է վերաբերվել ամենակուլտուրական, ամենազարգացած շրջաններին:

Ինչքան էլ տաղանդաւոր լինի դերասանը, նա առաջին դասատան ցենզով չէ կարող ներկայացնել Համլէտը, որի մտքերը միշտ կը մնան նրա համար անհասկանալի: Այս անողոքելի ճշմարտութեան մասին շատ թոյլ գաղափար կայ մեր դերասանական աշխարհում, ուր չէ նկատվում ձգտում մտաւոր զարգացման, ուր 90%, և գուցէ աւելի, օրինակելի հաստատամտութեամբ մտաւոր կողմից կանգնած է նոյն կէտի վրա, որտեղից սկսել է իր բեմական ասպարէզը: Անշուշտ այս դրութիւնը արդիւնք է մեր կուլտուրական վիճակի, բայց կրկին դերասանները չեն ազատվում այն մեղադրանքից, որ նրանք շատ բանի կարող են հասնել ինքնազարգացմամբ: Գրականութիւնը առհասարակ, մասնաւորապէս բեմական գրականութիւնը, իր տեսութիւններով և պատմութեամբ, անմատչելի նիւթ չէ և սիստեմատիքական աշխատութեամբ շատ բանի կարելի է հասնել: Մինչդեռ ես չեմ կասկածում, որ բեմին նուիրվածներից շատ քչերը գիտեն Սոֆոկլէս և Էւրիպիդէս Քրիստոսից առաջ են գրել թէ յետոյ, և հազիւ թէ մի երկուսը գաղափար ունենան ամենագլխաւոր գրականական ուղղութիւնների մասին: Իսկ առանց գրականական զարգացման, շատ բաների հետ, դերասանը չէ կարող ձեռք բերել և ճաշակ, որի բացակայութեան շնորհիւ շատ անգամ նոյն իսկ տաղանդաւոր դերասանը և դերասանուհին անընդունակ են լինում հասկանալու, որ իրանց բոլոր ճիգերը, շնորհիւ նիւթի անմտութեան, միայն ծիծաղ են յարուցանում: Գալով խմբի նոր անդամներին, պիտի նըկատենք, որ ճիշդ է, նրանցից ոչ ոք բարձրագոյն կամ հաւասար կրթութիւն չունի, բայց փաստելի գրաւական է այն հանգամանքը, որ գոնէ գիմնազաւարտներ են: Դրանք են տիկին Մայսուրեանց, օրիորդ Խիթարեան, երկուսն էլ յայտնի Թիֆլիսի հասարակութեան իբրև սիրողներ, և օրիորդ Ադամեան: Օրիորդ Խիթարեան ցենզի հետ միացնում է և որոշ աստիճանի մասնագիտական պատրաստութիւն. նա վերջին տարին Պետերբուրգում ուսումնասիրելիս է եղել մասնագէտի մօտ բեմական արուեստը: Բացի սրանցից, ցանկանում են խումբը մտնել և երկու պարոններ՝ Յովհաննիսեան և Խարազեան: Պ. Յովհաննիսեան աւարտած է Մոսկվայի թատրոնական դպրոցը ոսկեայ մեդալով: Շուտով լինելու է նրա դեբիւտը, որը ցոյց կը տայ, թէ որքան նա բնական ձիրք ունի և ինչ չափով է տիրապետում իր արուեստին: Դեբիւտից յետոյ կորոշվի նրա հրաւիրման խնդիրը: Պ. Խարազեան, իր ասելով, նոյնպէս ուսումնասիրել է բեմական արուեստը Մոսկվայում մասնաւոր ձևով: Այսպէս, տարին բեղմնաւոր է արտիստութեան դիմողների կողմից, բայց թէ դրանցից քանիսն են «ընտրեալք», կորոշվի մօտ ապագայում:

Այս տարի վերջապէս ռեժիսօրութեան խնդիրը լուծվեց այնպէս, ինչպէս հէնց սկզբից պահանջում էր ամենատարրական բանականութիւնը: Անտրեպրիզան ըմբռնեց, որ այդ պատասխանատու պաշտօնը չէ կարելի յանձնել ամեն մի պատահական մարդու, որը ցանկանում է ստանձնել նրան, որ այդ պաշտօնը առանձնապէս պահանջում է ծանօթութիւն բեմական արուեստի: Եւ որովհետև մենք ռեժիսօրութեան համար յատկապէս պատրաստված ոչ ոք չունենք, անտրեպրիզան վերին աստիճանի նպատակայարմար վարվեց, ռեժիսօրութեան համար ընտրելով դերասաններից փորձվածներին, որոնք յամենայն դէպս աւելի լաւ կարող են պատրաստել ներկայացումը, քան թէ պատահական մարդիկ, որոնք ոչ մի գործ չեն ունեցել բեմի հետ: Իսկ այս տեսակ որոշումը հնարաւոր կացուցանելու համար նա նշանակեց հերթական ռեժիսօրութիւն երեք արտիստների մէջ. պ.պ. Պետրոսեանի, Աբէլեանի և Արաքսեանի, մի-մի

ռերս Բեռլինում կայացաւ մի համեստ հանդէս: Աշխարհահռչակ գիտնական և քաղաքական գործիչ Ռուդոլֆ Վիրխովին ողջունում էր Բեռլինի քաղաքային դուման այն պատճառով, որ այդ օրը լրացել էր քառասուն տարի, ինչ Վիրխով ամենայն եռանդով գործում է քաղաքային ինքնավարութեան մէջ: Եթէ կայ մի մարդ, որ կարող է ասել թէ ինքը ժամանակ չունի, դա այն գիտնական մարդն է, որը, սակայն, թէ աշխատում է իր առանձնասենեակում, թէ դասախօսութիւններ է կարդում, թէ ներկայ է լինում հարիւր ու մի նիստերի, թէ եռանդուն կերպով մասնակցում է իր երկրի քաղաքական գործերին և թէ ծառայում է իր քաղաքին, իբրև անդամ նրա ինքնավար մարմնի: Մի ուրիշը Վիրխովի տեղ կը կարծէր, որ իր հռչակը թոյլ չի տայ նրան զբաղվել քաղաքի մանր-մունր գործերով, ժամանակ կորցնել զանազան զեկուցումներ լսելու, զանազան ծրագիրներ կազմելու համար հասարակ մարդկանց շրջանում: Բայց հռչակաւոր գիտնականը պարտաճանաչ քաղաքացի էլ է: «Русскія Вѣд.» Բեռլինի թղթակիցը բերում է այն ուղերձը, որ ներկայացրեց քաղաքի կողմից եկած պատգամաւորութիւնը յոբելեարին: Բեռլինը հպարտանում է այն մտքով, որ մեծանուն գիտնականը նրա քաղաքացին է: Ահա ինչ է ասում ուղերձը.

Ահա մենք տօնում ենք ոչ թէ գիտութեան վարպետին, որ նոր ճանապարհներ է բացել գիտութեան մէջ, ոչ էլ քաղաքական գործիչին, որ կռուել և տանջվել է ազատութեան համար, այլ տօնում ենք թանգագին ընկերին, որ հազուագիւտ ճշդութեամբ և կարողութեամբ նուիրում էր ժամեր իր քաղաքացիների բարեկեցութեան հոգսին, ժամեր, որոնց մի ուրիշը գործ կը դնէր իր հանգստութեան համար: Երբ 40 տարի առաջ դուք ձեզ համար բոլորովին անսպասելի կերպով ընտրվեցիք Դումայի ձայնաւոր, դուք կասկած յայտնեցիք թէ կաջողվի ձեզ նուիրել հասարակական ինքնավարութեան այնքան ժամանակ, որքան այդ հարկաւոր է լուրջ գործի համար: 40 տարիների փորձը ցոյց տուեց, որ եռանդը յաղթում է ամեն ինչ, որ նշանաւոր գիտնականի և քաղաքագէտի համար քաղաքային գործունէութիւնն էլ ունի իր գեղեցկութիւնը, որովհետև այստեղ նրա ջանքերը անմիջապէս անդրադառնում են նրան շրջապատող կեանքի մէջ: Պէտք է արդեօք ասել թէ Բեռլինը ինչ շահեց ձեր մասնակցութիւնից: Մեր կանալիզացիան, մեր հիւանդանոցներն ու դպրոցները ձեզ աւելի պարտական են, քան ուրիշ որ և է մէկին, իսկ երբ մեզ մօտ գալիս են օտարերկրացիները, որպէս զի սովորեն թէ ինչպէս պիտի հոգ տանել առողջապահութեան, կրթութեան, հիւանդութիւնների և աղքատութեան մասին, մենք նրանց ասում ենք. այն ամենը, ինչ դուք տեսնում էք, ստեղծված է Ռուդոլֆ Վիրխովի նախաձեռնութեամբ կամ նրա մասնակցութեամբ: Եթէ ձեր անունը բաւականաչափ յայտնի չը լինէր ուրիշ պատճառներով, մենք կասէինք, որ Բեռլինի հիւանդանոցները, սանատորիան, կանալիզացիան, շուկաները և այգիները ամբողջ աշխարհի մէջ տարածում են Վիրխովի փառքը: Ի՞նչպէս էր, որ դուք, ունենալով ուրիշ զբաղմունքների մի ահագին քանակութիւն, կարողացաք այդքան բան անել քաղաքի համար: Այս հարցին կարելի է այժմ պատասխանել, ցոյց տալով ձեր պատկերը, որ կախված է Բեռլինի դումայի դահլիճում. նկարիչը ներկայացրել է ձեզ նստած զրասեղանի առաջ այնպիսի ժամանակ, երբ մոմերը այրվել են և վերջանալու վրա են: Քանի անգամ, ամբողջ օրը աշխատելով լաբօրատորիայի, համալսարանի և պարլամենտի մէջ, դուք գիշերը անց էիք կացնում քաղաքային աշխատանքների նախագծերի, կանալիզացիայի յատակագծի կամ քաղաքային եկամուտների և ծախքերի ցուցակի վրա, ստորութիւն չը համարելով հասկանալ քաղաքային տնտեսութեան ամեն մանր մունր բաներ: Ձեր տուած օրինակը հարկադրեց և միւս անկախ մարդկանց ուշադրութեամբ վերաբերվել ինքնավարութեան նպատակներին և նուիրել իրանց ժամանակի մի մասը քաղաքային գործերին: Ուստի մենք սրտանց ցանկանում ենք ձեզ երկարակեցութիւն յօգուտ գիտութեան և ձեր քաղաքակիցների»:

Եւ Վիրխով, պատասխանելով այդ ուղերձին, ասաց.

«Հաւատացած եղէք, ընկերներ, որ քանի որ ես առողջ խելք կունենամ և չեմ նկատի ծերութեան թուլութեան վրա հասնելը, չեմ դադարի հոգ տանել քաղաքային կարիքների մասին: Դա—հանրակեցութեան ամեն մի մտածող և բարեխիղճ անդամի պարտքն է. ընտանեկան հոգսերից յետոյ գալիս է պարտաւորութիւն լաւացնելու պայմանները և բարի կարգեր հաստատելու այն համայնքի մէջ, ուր ապրում ես»:

Պարտաճանաչութեան այդ հոյակապ օրինակը, որ տալիս է այնքան հռչակված, այնքան փառաւոր անուն ստացած մարդը, ամենալաւ ապացոյցը չէ՞ արդեօք, որ հասարակական գործիչների պաշտօն վերցրած ողորմելի, անբարեխիղճ մարդիկ իրանց կատարեալ ոչնչութիւնն են երևան հանում, ասելով թէ ժամանակ չունեն, թէ ոչ ոք իրաւունք չունի իրանց հանգստութիւնը խանգարելու և ամենաթեթև զոհողութիւն անգամ պահանջելու: Թող տեսնեն այն մեծ մարդուն, և եթէ չեն կարողանում ոգևորվել նրանով, գոնէ կարմրեն...

ՕՊԵՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
(Ճաբաթական տեսութիւն)

Վերջին շաբաթը Ֆարինայի անտրեպրիզան ներկայացրեց «Իշխան Իգոր», «Մազեպա», «Пиковая Дама», «Դիմակահանդէս», «Եւգենի Օնեգին» և «Ռուսալկայից» մի գործողութիւն, «Паяцы» ու պարերի զաւեշտ: Ահա երկու շաբաթ է, որ երկուշաբթի օրերը ներկայացում չէ լինում:

Օպերան իր մէջ պարունակում է չորս գեղարուեստ՝ բանաստեղծութիւն, նկարչութիւն, դրամատիկան արուեստ և երաժշտութիւն: Եթէ օպերայում հեղինակութեան կամ ներկայացման կողմից գեղարուեստի այս չորս ճիւղերից մէկը թոյլ կամ պակասաւոր լինի, օպերան չատ բան կը կորցնի իր կոչման համար:

Բեմի կոչումն է ցոյց տալ մարդկութեան սխալները և այդպէս ուղղել մարդկանց, որոնք, որքան էլ կրթված լինեն՝ միշտ թերուս են: Չը բաւականանալով ձեռքի տակ եղած բանաստեղծութեան, նկարչութեան և դրամատիկան արուեստի միջոցներով, բեմը՝ իր նպատակին աւելի լաւ հասնելու համար, դիմում է և չորրորդ գեղարուեստին, այն է՝ երաժշտութեան, որը ազդեցութեան համար ամենազօրեղ և անփոխարինելի միջոցն է:

Այն՝ ինչ որ բեմը չէ կարող անել դրամատիկան ներկայացումներով, նրան աջողվում է անել օպերաներով, որոնց երաժշտութիւնը լրացնելով միւս երեք գեղարուեստների պակասութիւնը, ուղղակի ազդելով մեր ջղերի վրա, սթափեցնում է մեզ:

Օրինակ, ի՞նչքան ազդու կարող է լինել դրամատիկան ներկայացումով «Րիգոլետտոյի» այս գործողութիւնը: Մի սենեակում դքսը Հերցօգը, ինքնավստահ գեղեցկուհու հետ անբարոյական զուարճութեամբ զբաւված՝ արտայայտում է իր զգացմունքները զանազան պերճ և ցինիկ վարմունքներով, իսկ սենեակի միւս կողմը Րիգոլետտո և նրա դուստր Ջիլդա տանջվում են, հայրը լի վրէժխնդրութեամբ իր վիշտը ողբում ու բարկութիւն և կատաղութիւն ցայտում, իսկ դուստրը՝ մանկական անմեղութեամբ չէ իմանում ինչպէս յայտնել իր յուզմունքը և սիրոյ զգացմունքը:

Պէտք է ասել, որ եթէ երաժշտութիւնը չը տայ սենեակի զոյգին ուրախ, թեթև և անվայել բնաւորութիւն, և սենեակի միւս կողմի զոյգին էլ բողոք սաստկացնող երաժշտութիւն, հազիւ թէ այդ տեսարանը այնպէս ազդի հասարակութեան վրա:

Սրա նման դեռ չատ օրինակներ ապացուցանում են, որ պիեսաներում երաժշտութիւնը զօրեղացնում է զգացմունքների վրա ազդելու գործողութիւնը: Հետևապէս, օպերայի երաժշտական պակասութիւնները աւելի վատ են ազդում լսողի վրա, քան թէ գեղարուեստի միւս երեք ճիւղերի պակասութիւնները, որոնք ոչ պակաս նեղութիւն են պատճառում հանդիսատեսին: Մի վատ ձայն, կեղծ նոտա կամ անհամաձայն ակկօրդ բաւական է մեր ջղերը ցնցելու համար:

Իսկ ի՞նչ տպաւորութիւն կը գործի այն ներկայացումը, ուր երգելը չկօլան վատ է, խաղը անտաղանդ, դեկօրացիաները անհաստատ (ժայռերը, սիւները երերուն) և լեզուն էլ խառն—իտալերէն և ռուսերէն: Այդ տեսակ ներկայացումները ճաշակ են փչացնում և բացի այն, որ բեմը իր կրթիչ նպատակին չէ հասնում, դեռ մի բան էլ կը կորցնի՝ սառեցնելով հասարակութիւնը դէպի թատրոնը: Ինչքան դրանով կը օգտվի կամ կը վնասվի անտրեպրիզան, դա նիւթական հաչիւ է, իսկ ինչքան հասարակութիւնը և նոր սերունդը բարոյապէս վնասված կը լինեն, զրկվելով կարևոր դասերից:

Քննելով Թիֆլիսի օպերան, գտնում ենք, որ նա այնքան էլ բարեխղճաբար չէ ծառայում իր կոչման:

Դեռ չը հաշտված այն մտքի հետ, որ ստիպված ենք լսելու ռուսաց դերերի համար առաջին տենօրի կոկորդային ձայնը, բեմ են դուրս գալիս երկու արտիստուհիներ ևս, մէկը միւսից անհաճոյ, այն է՝ կօլօրատուր սօպրանօ Տիմանինա և լիրիկ-սօպրանօ Ֆերտիկ:

«Հուգենօտներ» օպերայում թագուհուն ներկայացնում էր Տիմանինա: Այդ պատասխանատու դերը պահանջում է մեծ հմտութիւն և չատ գեղեցիկ ու զարգացած կօլօրատուր ձայն: Բայց Տիմանինայի ձայնը այն աստիճան փչացել է, որ բացի ճվոցից ոչ մի մաքուր նոտա չէ լսվում: Նա ոչ թէ այդ մեծ դերը չը կարողացաւ երգել ինչպէս հարկն է, այլ և «Դիմակահանդէսում» պաժի դերը բոլորովին փչացրեց: Առաջին անգամ ներկայացնելիս այդ դերը չատ գեղեցիկ կերպով կատարեց Նիկիտսկայա: Այդպէս՝ լաւ կը լինէր, որ Տիմանինա այլ ևս բեմ դուրս չը գար:

«Մազեպա» օպերան սիրով գնում են լսելու, մեծ մասամբ Մարիայի դերը տեսնելու համար, որ ինչքան լաւ ներկայացնեն, այնքան գրաւիչ է: Այդ դերում աննման էր Զարուդնայա, Թիֆլիսի չատ լաւ ծանօթ արտիստուհին: Ցանկարժ նրանից յետոյ այդ դերում դուրս է գալիս Ֆերտիկ, որ ուղղակի փչացրեց դերը և մեծ տըրտունջ յարուցեց հասարակութեան մէջ, մանաւան վերջին՝ օրօրոցի երգը, որ բոլորովին նրման չէր իսկականին: Լաւ որ Կոչուբէյի դերը կատարում էր Մակսակով, որն իր երգով և խաղով մոռացնել էր տալիս միւսների պակասութիւնները:

Փորձը ցոյց է տալիս, որ միմիայն դրամատիկական պատկերներով, տրագիքական տեսիլներով և տխուր ու յուզիչ երգերով չէ կարելի հասարակութիւն գրաւել: Կեանքում տխրութեան փոխարինում են և զուարթ րոպէներ: Դրա համար գրեթէ օրէնք է դառել՝ օպերա գրելիս անպատճառ մտցնել զուարճալի տեսարաններ, ուր առաջին տեղն են բռնում զանազան ձևի պարեր, բայց ամբողջ օպերայում նրանք դրվում են ի միջի այլոց և լինում երկրորդական: «Իշխան Իգոր» օպերայում պատահում ենք հակառակ կարգադրութեան: Հեղինակը, կօմպօզիտոր Բօրօդինօ, մի ամբողջ գործողութիւն է նուիրել զանազան տեսակ երկար և արագաշարժ պարերի: Մեր կարծիքով, չը նայելով որ չատ գեղեցիկ և հետաքրքիր է այդ գործողութիւնը, բայց և այնպէս պարերին օպերայում այդքան մեծ տեղ տալը չատ է: Թողնելով «Իգորի» մանրամասն քննութիւնը մի ուրիշ անգամի, հասարակութեան հետ մենք էլ կասենք, որ այս օպերան հետաքրքիր և սիրուն է, և ունի մի չատ

ամիս ժամանակով: Առաջին ամսի բենեֆիսօրութիւնը կատարում է Պետրոսեանը: Եւ փորձված ձեռքի ազդեցութիւնը արդէն երևում է—ներկայացումները անցնում են լաւ անսամբլով:

Սեզօնը սկսվեց Ֆրանսուա Կոպպէի «Թագի համար» պիէսայով ամսիս 13-ին: Այս երկի գնահատութիւնը մենք արդէն տուել ենք անցեալ տարի: Ինչքան էլ պիէսան հոգեբանական և գեղարուեստական կողմից խոշոր պակասութիւններ ունի, չնորհիւ չոչափած նիւթի և էֆֆէկտաւոր տեսարանների, երկար ժամանակ կը դիմանայ բեմի վրա: Օ՛, այս պիէսայի նիւթը. նա զարհուրելի պատմական յիշողութիւններ է զարթեցնում: Ինչպէս յայտնի է, Կոպպէն վերցրել է մի վայրկեան այն սարսափելի ժամանակից, երբ մարդկութեան և քաղաքակրթութեան մշտնջենական թշնամին—թիւրք տարրը, Պարսկաստանը և արեւմտեան Ասիան արեան ծով դարձնելուց յետոյ, իր աւերիչ ընթացքը ուղղել էր դէպի սլաւօնական երկիրները:

Խումբը խաղաց պիէսան մեծ աչխոյժով: Տիկին Սիրանոյշ թէև իր տաղանդի սովորական զօրութեամբ կատարեց գնչուհու դերը, բայց տաղանդը անզօր է ոչնչացնել անբնական տիպի ներշնչած տպաւորութիւնը: Պ. Պետրոսեանի (իշխան Բրանկօմիր) խաղի մէջ երևում է նրա նախկին եռանդը: Այն վհատման գիծը, որ անցեալ տարի նկատվում էր նրանում և ազդում էր նրա խաղի վրա, չը կայ այլ ևս: Դեռ այդ չէր կարող միայն պատահել, եթէ չարունակէին բեմին հովանաւորել մարդիկ, որոնք մարդկային հոգեբանութիւնը չփոթում են մեխանիկայի հետ: Հինգ տարվայ սկզբում, բանակցութիւնների ժամանակ, դերասանի ինքնասիրութիւնը ծանր փորձութիւնների ենթարկվեց: Պ. Աբէլեանը մեծ տպաւորութիւն գործեց երիտասարդ Բրանկօմիրի դերում. միայն թէ դերասանը երբեմն պաթոսի մէջ էր ընկնում: Զգալի էր օր. Վարդիթերի բացակայութիւնը այն պիէսայի խաղում, որի մէջ իշխանուհի Բրանկօմիրի դերում նա պահպանում էր անսամբլը և քիչ չէր նպաստում ընդհանուր աջողութեան: Նրա դերը կատարում էր տիկին Փառանձեմը: Դերասանուհին օրինակելի հանգիստ տեմպերամենտ ունի, թէ յուզիչ և թէ խաղաղ հոգեկան դրութիւնները նա անց է կացնում միատեսակ անվրդով: Նրա համար հոգեկան փոթորիկ գոյութիւն չունի: Պ. Աղայեան (Ստեփան եպիսկոպոս)... Այս դերասանը մի տարաբաղդ գիծ ունի, մի ձայն, որը նրա վերաբերմամբ դաւաճանի դեր է կատարում՝ ծիծաղելի դարձնելով յուզման ամենաչնչին փորձերը: Արդեօք սա մի դժբաղդ բնական յատկութիւն է, թէ արդիւնք է թիւր հասկացողութեան և դերասանը կեղծ նոտաների դիմելով, ինքն է փչացնում իր ի բնէ թերևս նորմալ ձայնը, չենք կարող որոշել. միայն ցաւալի իրողութիւնը այն է, երբ նա ուզում է յուզմունք ցոյց տալ, պարտերը աշխատում է իր բրբիջը պահել: Դա մի տեսակ զուգընթաց կօմեդիա է բեմի վրա: Դերասանը պիտի հասկանայ, որ բնական ձևերից և բնական առոգանութիւնից դուրս արուեստ չը կայ: Այն չինծու ձևերը և չինծու առոգանութիւնը, որ ստեղծել էին մեր բեմի տհաս գործիչները, որոնց մի քանի հետևողներ կան և Բագուի բեմի վրա, արուեստ չեն, այլ արուեստի կարրիկատուրա: Ձևերի կողմից պ. Աղայեանը, չնորհիւ երկարատև փորձառութեան, վատ չէ, չատ անգամ նոյն իսկ չնորհալի, բայց նրա միմիկայի մէջ կրկին տիրապետում է կեղծ տարրը:

Երկրորդ ներկայացում, դեբիւտ տիկին Մայսուրեանցի, հոկտեմբերի 16-ին: Իր դէբիւտի համար տիկին Մայսուրեանց ընտրել էր Պոտեխինի «Օրվայ չարիք» դրաման: «Օրվայ չարիքը» կենսական բարդ մոտիվներով լի պիեսա է, որոնք առաջ են գալիս դասակարգային հասկացողութիւնների ընդհարումից և նիւթական դրութեան տարբերութիւնից,—միշտ հին և միշտ նոր մոտիվներ: Բայց վերին աստիճանի աջող կերպով ընդօրինակելով իրականութիւնից դրամայի հանգոյցը, վերջինիս լուծման մէջ հեղինակը ապացուցանում է, թէ որքան ինքը թոյլ է չօչափած խնդրի առաջ, լուծման համար դիմելով պատահականութեան: Դրամայի սիւժետը կայանում է հետևեալում. հերոսուհին, որը մի տեսակ դիսօնանս է չրջապատող մթնոլորտի մէջ, դրված է տրագիքական դրութեան մէջ,—պաշտպանել իր համոզմունքների և զգացմունքների մաքրութիւնը ինչ նիւթական և բարոյական գնով էլ լինի, թէ զոհելով այդ ամենը, սնանկութիւնից և անկումից փրկել իր ընտանիքը, որ գտնվում է հասարակական չըրջանների առաջին կարգերում: Այդպիսի ծանրակշիռ հոգեբանական և կենսական դրութիւնը հեղինակը լուծում է պատահական եպիսոդով: Հերոսուհին նկատելով, որ իր մայրը սիրային բացատրութիւն է անում նրա —հերոսուհու—սիրած երիտասարդի հետ և սխալմամբ կարծելով, որ վերջինիս կողմից փոխադարձ է, վճռում է ամուսնանալ չը սիրած, ատելի մարդու հետ, պայրոյթի տպաւորութեան տակ, որով և փրկում է իր ընտանիքը սնանկութիւնից. իսկ վերջը իրողութիւնը իմանալով, միւս կողմից իր անբնական դրութեան ծանրութեան տակ, վերջ է տալիս իր կեանքին: Այսպէս, մտցված է դրամայի մէջ գլխաւոր գաղափարի տեսակէտից աւելորդ բարդութիւն, որի չնորհիւ իսկական դրաման մնում է առանց լուծման, կիսատ կօնստրուկցիայով: Խնդիրը մնում է բաց,—թէ ինչ տեսակ է լուծում այդ տեսակ դրութիւնները ինքը կեանքը: Հերոսուհու դրամայի հետ զուգընթաց կատարվում է մի այլ զօրեղ դրամա ի դէմս նրա հօր, բոլորովին տարբեր չարժառիթների ազդեցութեան ներքոյ: Հերոսուհու հայրը մաքառում է իր դէմը կանգնած դիլեմմայի առաջ—թոյլ տալ իր աղջկայ ամուսնութիւնը մի մարդու որդու հետ, որը վաճառականութիւնից նոր է ստացել ազնուականութիւն, թէ գերադասել սնանկութիւնը: Եւ նա կը գերադասէր սնանկութիւնը, եթէ տեղի չունենար օրիորդի անսպասելի վճիռը: Ըստ երևոյթին հերոսուհու հայրը հանդիսանում է իբրև պատուի մարդ, թէև սխալ հասկացողութեամբ: Բայց հեղինակը խորիմաստ կերպով լուսաբանում է, որ սովորական կեանքում այդպիսի դէպքերում պատուի գաղափարը չէ դեր կատարողը, այլ վիրաւորված սնապարծութիւնը: Նոյն մարդը, սնանկութիւնից ազատվելու համար, պատրաստ է զոհել իր կնոջ պատիւը մի հրէայի, միայն թէ գաղտնի կերպով: Ընտանիքը սարսափելի խայտառակութիւնից ազատում է հերոսուհու վճիռը, առաջ եկած, ինչպէս ասացինք, սխալից: Ժամանակակից բարքերի տեսակէտից դրամայի միւս անձնաւորութիւնները տիպիքական են: Մանաւանդ աչքի է ընկնում Գրադիչեվի որդու տիպը, որ դեռ ուսանողական աթոռի վրա, բայց զուարճութիւններից և կեանքի յարմարութիւններից, ոչ մի դաւանանք չունի, իր ստոր ցանկութիւնների իրագործման համար ոչ մի բանի առաջ կանգ չէ առնում: Ակամայից մարդ սոսկում է զգում այդ տիպի առաջ, երբ մտածում է, որ դա ներկայի հերոսն է և գուցէ դեռ երկար ապագայի էլ:

գեղեցիկ, տարօրինակ սրտառուչ մուզիկա, բայց չենք կարող ասել՝ ինչպէս ուրիշները, որ խաների ապարանքում մուզիկան արեւելեան մուզիկա է, համապատասխան ասիական նիստ ու կացին։ Այս օպերան աւելի աջող ներկայացրին, քան թէ «Մազեպան»։ Օրկէստրը իր մեծ և դըժուար դերը եռանդով կատարեց։ Երգեցիկ խումբը դարձեալ կաղում էր, մանաւանդ տենորները շարունակ բղաւում էին։ Ի դէպ՝ խումբը ամեն ներկայացման իր անզգոյշ շարժումներով զարնվելով դեկորացիաներին, մինչ շարժում է ժայռեր, սիւներ, պալատի պատեր, բանտի կամարներ և այլ առարկաներ, որոնք անխախտ պիտի երեւան. դրանով լարված հանդիսականների աչքի առաջ կորչում է ընդհանուր պատկերի իլլիւզիան։

Կարա-Մուրզա

ՆԱՄԱԿ ԿԻԵՎԻՑ

Հոկտեմբերի 15-ին

Այժմ համարձակ կարող եմ ասել, որ ապագայում Կիեվը կը դառնայ մեծ կենտրոն հայ ուսանողութեան համար, եթէ մայրաքաղաքների բարձրագոյն դպրոցների դռները փակ մնան կովկասցիների առաջ և Թիֆլիսում բարձրագոյն դպրոց բաց անելու հարցը չը ստանայ շուտով իր լուծումը։ Ի հարկէ, դա ցանկալի երեւոյթ չէ մի քանի տեսակէտից, բայց երբ որ փաստը մնում է փաստ, դրա հետ պէտք է հաշտվել։ Նախկին տարիները Կիեվում շատ չնչին էր հայ ուսանողութեան թիւը, իսկ այս տարի միանգամից կրկնապատկվեց և 25-ից հասաւ, որքան ինձ յայտնի է, 50-ի կամ գուցէ և աւելի։ Սրանցից 9 հոգի պոլիտեխնիկումն են, իսկ մնացածները համալսարանում։

Երկու տարի սրանից առաջ, երբ ինձ առիթ ներկայացաւ գրել «Մշակում» պոլիտեխնիկումի մասին, ես այն ժամանակ թւեցի և Կիեվի, որպէս մեծ քաղաքի, ներկայացնող յարմարութիւնները թէ մտաւոր կողմից և թէ մանաւանդ ինչ կլիմայական բարեխառնութիւններ ունի հարաւային տաք կլիմային սովորած կովկասցիներիս համար։ Ի հարկէ մտաւոր կողմից Կիեվը չէ կարելի համեմատել մայրաքաղաքների հետ, բայց այդ երկուսից յետոյ, երրորդ տեղը անշուշտ Կիեվին է պատկանում, և աշխատասէր մարդու համար աւելի բարձր է կանգնած թէ Օդեսայից և թէ Խարկովից, ուր այժմ դիմելու են կովկասցիները։ Գալով նիւթական ապահովութեան կամ աւելի ճիշդ՝ օժանդակութեան, ի հարկէ հայերիս համար ամենամեծ յարմարութիւնը ներկայացնում են մայրաքաղաքները իրանց հարուստ հայ գաղթականութիւններով և եկեղեցիներով, ապա Օդեսան ու Խարկովը։ Այդ կողմից Կիեվը չէ կարող պարծենալ, որովհետև հայ գաղթականների թիւը այստեղ շատ չնչին է, եղածներն էլ, բացի մի երկուսից, նոյնպէս անապահով դրութեան մէջ են։ Սակայն, չը նայած դրան, հայ ուսանողութեան թիւը միանգամից կրկնապատկվեց և ուրեմն այժմ արդէն կը սկսի երեւան գալ նիւթական օժանդակութեան մեծ պահանջը, որ կարծես մի յատկանիշ է հայ ուսանողութեան, որովհետև աւելի մեծ տոկոսը անապահով դասակարգին է պատկանում ու միայն ուսման ծարաւը և խիստ յամառութիւնն է նրանց մղում դէպի լոյսը. և որքան քաղցր են լինում նրա պտուղները, երբ մարդ անհաւասար կռւում յաղթող է հանդիսանում...

Այս տարի հէնց սկզբից մեր ուսանողութիւնը զգաց թէ որքան մեծ պահանջներ պէտք է ունենանք ապագայում։ Համալսարանականներից 4 հոգի մինչև չունէին ժամանակին ուսման վարձը հասցնել. իսկ այդ կողմից բարձրագոյն դպրոցներում օրէնքը խիստ է—ժամանակին չը վճարես, կորցնում ես ամբողջ տարի։ Մի կերպ 3 հոգին կարողացան մասնաւոր փոխառութեամբ հասցնել վճարը, իսկ չորրորդին ուսման վարձը հասցրեց «Մշակի» խմբագրութիւնը։ Բայց չէ՞ որ այդ դէպքերը այժմ անպատճառ կրկնվելու են և մենք ոչ մի հնար չունենք պահանջի մեծ ծաւալին բաւականութիւն տալ։ Այս դէպքում անհրաժեշտ է հայ հասարակութեան աջակցութիւնը, լուրջ ուշադրութիւն դարձնելով Կիեվի վրա. գուցէ այստեղից են դուրս գալու այսուհետև մեր ապագայ հասարակական գործիչները, այժմեանից պէտք է նպաստել, որ ապագայ սերունդը պատրաստ հող գտնէ այստեղ։

Հայ հասարակութիւնը մանաւանդ վերջերս սկսեց մեծ պահանջներ դնել հայ ուսանողութեան վրա. ասում են, որ աւարտելիս մենք ամեն կողմից պատրաստ պիտի լինենք շարունակել հայ կեանքի հոսանքը, չը մոռանանք այն սուրբ իդէալները, որոնցով առաջնորդվում ենք ուսանողական նստարանի վրա եղած ժամանակ, ստացած գիտութիւնը ճշգրտութեամբ արտադրենք կեանքի գործունէութեան մէջ։ Բայց մի և նոյն ժամանակ դժուար թէ շատերին լաւ ծանօթ լինի չքաւոր ուսանողի վարած դառն կեանքը։ Գոյութեան կռիւը մոռացնել է տալիս ամեն իդէալ և ծնեցնում է թշուառի մէջ միայն ռաետես հայեացքներ և մաղձ դէպի լաւը և մարդ սկսում է մտածել միայն մի կերպ ստանալ իրաւունք և պրծնել այդ թշուառ դրութիւնից. շատ անգամ չէ խրացվում և մարսվում կարդացածը ու լսածը, որովհետև պարապմունքների հետ զուգընթացաբար մտածում ես «էգուցվայ» մասին, թէ արդեօք հետևեալ օրը սոված մնալու չե՞ս։ Այո՛, ընթերցող, մարդ չէ կարողանում իր լեկցիաներից ամենահասարակ բանը հասկանալ, երբ ստամոքսը երեք կամ հինգ օր շարունակ տաք կերակրից զրկված է լինում. ահա այդ րօպէին մարդ սկսում է անիծել ամեն ինչ՝ թէ իր կեանքը, թէ իդէալը։

Ես գիտեմ մի հայ ուսանող, որ ստանում է միմիայն 16 ր. ամսական և այդ փողով նա պէտք է ապրէ ամբողջ ամիս և ո՛չ թէ մի ամիս միայն, այլ մի քանի տարի շարունակ. ասացէք խնդրեմ, ի՞նչ կարելի է անել 16 րուբլիով, երբ չքաւոր դասին, ինչպէս ասում է յայտնի պրոֆէսոր և պետական գործիչ Բունգէ, պատկանում են նաև նրանք, որոնք ուսանողական բիւջէի մինիմումն են ստանում։ Այդ մինիմումը 25 րուբլի 50 կոպէկ ամսականն է, հաշուելով սենեակի վարձ 6 ր.։ Բայց այդ հաշիւը արել էր պրոֆէսոր Բունգէն 1872 թ., երբ 6 րուբլով սենեակ կարելի էր գտնել, իսկ այժմ ամենաէժան և մի և նոյն ժամանակ յարմար սենեակը արժէ ոչ պակաս 9—10 րուբլի. կրկին հարցնում եմ, ի՞նչ կարելի է անել 16 րուբլով։

Շատ անգամ զարմանում եմ, որ հայ ուսանողը անծանօթ է մեր գրականութեան ու պատմութեան հետ, բայց ո՛չ ոք չէ աշխատում պարզել այդ անծանօթութեան պատճառը։ Օրինակ, մեր ընկերական ժողովները ցոյց են տալիս, որ բոլորը ուզում են ուսումնասիրել մեր թէ հին և թէ նոր գրականութիւնը, ուսումնասիրել պատմութիւնը, ուսումնասիրել մեր կեանքը, մանաւանդ ծանօթանալ հայ գիւղացու հետ, բայց չէ՞ որ այդ բոլորի համար անհրաժեշտ են աղբիւրներ, իսկ այդ աղբիւրները բացակայում են, և նիւթական միջոցները չեն ներում ձեռք բերել եղածները։ Այժմ ի՞նչ կարելի է անել. դիմել օտար աղբիւրներին. բայց սրանք էլ, սակաւ բացառութեամբ, ճիշդ չեն և բազմաբովանդակ, իսկ առաջնորդվել սխալ աղբիւրներով աւելորդ ժամավաճառութիւն է։ Միակ աղբիւրն է «Մշակը», բայց միթէ կարելի է ամեն բան պահանջել լրագրից։ Եւ եթէ դեռ գոյութիւն ունի մեր ընկերական գանձարանը, դրանով պարտական ենք գլխաւորապէս «Մշակին», որ այս երեք տարին քիչ շատ նպաստում էր ուսանողութեան համար հաւաքված դումարից։ Ապառիկներ ունենք մօտ 600 րուբլու, բայց չունենք հայ այն կրեսոսների սիրտը, որոնք առանց ուշադրութիւն դարձնելու պարտապանի դրութեան ու կարողութեան վրա, օրէնքի զօրութեան են դիմում, յաճախ ծախու հանելով դժբաղդի չնչին գոյքը։ Հաւատացած ենք, որ ով օգտվել է այդ գանձարանից, նա անաղնիւ չի լինի և կը յիշէ, թէ որքան մեծ էր այդ օգնութիւնը նրա համար, երբ նա նեղութեան մէջ էր ուսանող եղած ժամանակ։ Բացառութիւնների մասին չէ խօսքս։ Այս տարի ռուս հասարակութիւնը աւելի մեծ ուշադրութիւն է դարձնում ուսանողութեան վրա, բացվում են հանրակացարաններ և սեղանատներ։ Վերջերս բացվեց մի նոր սեղանատուն համալսարանի ուսանողութեան համար, ուր կարելի է ամսական 7 ր. 50 կոպէկով ճաշել, ունենալով առողջ և թարմ ճաշ։ Գործի գլուխ կանգնած է յայտնի հոգեբոյժ պրոֆէսոր Սիկորսկին, որ կարճ միջոցում կարողացաւ մեծ գումար հաւաքել սեղանատան համար։

Նուէ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Դիլիջան, հոկտեմբերի 11-ին

Խոնարհաբար խնդրում եմ երկտողիս տեղ շնորհել «Մշակի» մէջ։

Սկսած այն օրից, երբ յայտնի դարձաւ, որ Նորին Վեհափառութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարգել է ինձ կառավարիչ Հաղարծնի վանքական կալուածների, անդադար դիմում են ինձ ամեն կողմերից և խնդրում, որ հարկաւոր վարձը ստանամ և թոյլ տամ իրանց օգտվելու վանքապատկան անտառից։ Դրանցից շատերը, անցեալ տարիներից, սովորած լինելով չնչին գներով փայտեղէն մասալա գնելու, 3—5 օր ճանապարհ են գալիս եզներով և սայլերով և ինձ դժուար դրութեան մէջ դնում։ Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն բոլորի, որ առ այժմ անտառի պահպանութիւնը և հսկողութիւնը յանձնվելով ինձ, խոստացված է,—Նորին Վեհափառութեան կողմից (կոնդակ № 860),—որ ուղարկվի ինձ առանձին հրահանգ, որով պէտք է առաջնորդվեմ անտառի շահագործութեան դէպքում և որը ստանալուն պէս կը յայտարարեմ. իսկ առ այժմ աւելորդ է ինձ դիմելը։

Ս. Դաւթեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նուխի, հոկտեմբերի 19-ին

Կարդալով «Մշակի» 193 համարում տպված լուրը Նուխուց, պարոն Իվան Օհանեանի վերաբերեալ, խնդրեմ զետեղել հետևեալ երկտողս «Մշակի» առաջիկայ համարում։

Ես իմ մետաքսի գործարանում Իվան Օհանեան ազգանունով կառավարիչ չունեմ, հետևաբար և 193 համարում տպված լուրը, այդ յ ա ր գ ե լ ի անձնաւորութեան մասին, բոլորովին սուտ է և չինծու, նրա չար նախանձ ունեցողների կողմից։

Գրիգոր Տէր-Գրիգորեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» ներկայ համարը բաղկացած է մէկ ու կէս թերթից։

—

Հինգշաբթի օր, ամսիս 21-ին, Նորին Մեծութեան Թագաւոր Կայսր Նիկօլայ Ալէքսանդրովիչի գահակալութեան օրը, Սիօնի մայր եկեղեցում, ներկայութեամբ Նորին Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Նիկօլայ Միխայլովիչի, բարձրաստիճան անձերի և խուռն բազմութեան, պատարագ մատուցվեց և ապա գոհացողական մաղթանք կատարվեց։ Մաղթանքներ կատարվեցին նաև հայոց Վանքի մայր եկեղեցում և ուրիշ դաւանութեան տաճարներում։ Առաւօտից քաղաքը զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսավառութիւն կար։

—

Մեզ խնդրում են տպագրել հետևեալը. «Ինչպէս անցեալներում յայտնված էր, մի խումբ երիտասարդների նախաձեռնութեամբ Աւճալեան ճաշարանում տրվելու են յաջորդաբար ժողովրդական ներկայացումներ։ Առաջին ներկայա-

---

Տիկին Մայսուրեանց խաղում էր հերոսուհու՝ Ելենա Գրադիշեվայի դերը։ Ընթերցողին արդէն պարզ է, թէ ինչ պատասխանատու դեր էր ընտրել դեբիւտանտուհին իր առաջին փորձի համար, Բագուի բեմի վրա։ Եւ գոհունակութեամբ պիտի նկատած, որ աջող տարաւ խաղը, եթէ աչքի առաջ ունենանք այն արտասովոր դրութիւնը, որի մէջ գտնվում էր դերասանուհին։ Հէնց առաջին անգամից նա գրաւեց հասարակութեան ուշադրութիւնը իր կրակոտ և վճռողական, բայց շնորհալի շարժումներով, բարդ և նուրբ միմիկայով։ Թէ ո՛ր աստիճանի գեղարուեստականութեան կը հասնեն այդ յատկութիւնները, դժուար է միանգամից դատել, այն ևս առաջին փորձից։ Գեղարուեստականութիւնը կամ գեղարուեստական ոյժը, ինչպէս ամենից լաւ բացատրեց կոմս Տօլստոյ, առանձին ինքնուրոյն զօրութիւն է, որով բնութիւնից օժտվածը իր զգացածով,—որ զանազան ձևերով է արտայայտվում զանազան արուեստների մէջ,—ընդունակ է վ ա ր ա կ ե լ (գործ ենք ածում իր՝ Տօլստոյի տերմինը) ուրիշներին։ Բնական երեւոյթների, ի թիւս նրանց և հոգեկան դրութիւնների ճշգրտօրէն վերարտադրութիւնը դեռ չէ նշանակում գեղարուեստ. օրինակ, գեղարուեստական տեսակէտից բաւական չէ լաւ, հարկաւոր է այնպէս լաց լինել, որ ուրիշներն էլ լան։ Ուրիշ խօսքերով, գեղարուեստական շնորհը այնպիսի յատկութիւն է, որ երեւոյթը արտայայտում է այնպիսի ձևերով և կերպարանքով, որ նա զարթեցնում է ուրիշների մէջ համանման զգացմունք, համանման տրամադրութիւն։ Գործ դնելով այդ խիկական չափը տիկնոջ խաղի վերաբերմամբ, պիտի նկատենք, որ վերջինումս երեւում էին գեղարուեստականութեան անվիճելի նշաններ, որոնք ո՞րպիսի զօրութեան կը հասնեն, այժմեանից, ինչպէս ասացինք, առաջին փորձից դժուար է դատել։ Մանաւանդ որ դերասանուհին յուզված էր այն աստիճան, որ չէր նկատում, ինչպէս երբեմն արտասանութիւնը շշուկի էր հասնում։ Միւս կողմից, նրա վերաբերմամբ ճնշող դեր էր կատարում այն հանգամանքը, որ տիկինը դեռ չէ տիրապետում մայրենի լեզուին, որը նոր է սկսել սովորել, թէև ի պատիւ նրա պիտի նկատած, որ չը նայելով այդ հանգամանքին, արտասանութիւնը մաքուր է և ճիշդ։ Տիկնոջ արտաքինը և հասակը բեմական են։

Պ. Աբելեանի վերաբերմամբ, որ խաղում էր հայր Խլապօնինի դերը, առանձնապէս արդարացի էր մի գրասէրի յայտնած նկատողութիւնը մանաւանդ այս դէպքում, թէ նա այնպէս խիստ է տիրապետում տիպը, որ հէնց այդ պատճառով ընկնում է չափազանցութիւնների մէջ. Խլապօնինի տիպի նկարագրութեան մէջ նա ձգտում էր իլլիւզիայի, նոյն իսկ հայերէն բառերը ռուսական ոճով արտասանելով, բայց չիմանալով ռուս միլլիոնների շրջանը, նրա նկարագրած տիպից դուրս էր գալիս անդրկովկասեան մօլոկան։ Ներկայացման մէջ ամենամեծ աջողութիւնը ունէր պ. Արաքսեան՝ Սերգէյ Խլապօնինի դերում։ Արտիստը անընդհատ առաջադիմում է. չենք կարող այդ հանգամանքը չը վերագրել նրա դիտող բնաւորութեան։ Պ. Պետրոսեանը հազիւ թէ համապատասխան դեր էր ընտրել, ներկայացնելով երիտասարդ Գրադիշեվին։ Օրիորդ Վարդուհու մասին, որ կատարում էր Խլապօնին պառաւի դերը, համարձակ կարելի է ասել, որ եթէ 50 տարի էլ խաղայ հայոց բեմի վրա, նա կրկին չի ըմբռնի, թէ ինչ բան է տակտը և չափը—ամենահասարակ պահանջներ մի դերասանուհու։ Պ. Ստեփանեան՝ Գրադիշեվի դերում, տեղ-տեղ տպաւորութիւն էր գործում։ Այս դերասանը մինչև որ չազատվի կեղծ ձևերից և առօգանութիւնից, դժուար է որոշել, թէ ինչ ընդունակութիւններ ունի։

Երրորդ ներկայացման՝ հոկտեմբերի 16-ին, խաղացվեց Զուդերմանի «Հայրենի տունը», որի մասին գրել ենք անցեալ տարի։ Պիեսայի այս անգամվայ խաղը երկար ժամանակ յիշատակելի կը մնայ հանդիսատեսների համար, շնորհիւ այն գեղարուեստական կատարելութեան, որը ցոյց տուին իրանց դերերում պ. Աբելեան և տ. Սիրանոյշ։ Պ. Աբելեանը, լէյտէնանտի ծերունի դերում, ուղղակի սքանչացրեց հասարակութիւնը իր զարմանալի աջողակ խաղով։ Իսկ տիկինը խաղում էր երգչուհու դերը։

Սեզօնի հէնց սկզբից աչքի է ընկնում մի վերին աստիճանի ցաւալի երեւոյթ. առաջին երեք ներկայացմանն էլ հասարակութիւնը շատ սակաւ էր. փայլում էր իր բացակայութեամբ մանաւանդ մեր բուրժուազիան։ Ինչո՞վ բացատրել։ Աւելի քան 7 ամիս ոչ մի հայկական ներկայացում չէ եղել Բագւում և մօտ 50 հազար հայ բնակչութիւն ունեցող քաղաքում, ուր կարելի է ասել $^3/_4$ լվվում են ոսկու մէջ, ուր ժողովված է մեր ամբողջ ինտելիգէնցիան, հայկական ներկայացումները գրաւում են նոյնքան հասարակութիւն, որքան, օրինակ, Ալէքսանդրոպոլում, Երեւանում։ Մինչդեռ խումբը վերանորոգված է և զգալի առաջադիմութիւն է ցոյց տալիս, ամբողջ գործն աւելի լաւ և նպատակայարմար է կազմակերպված, քան երբ և իցէ։ Առենք գաղտնիք չէր, որ Բագւում հայերի մէջ նիւթական հրէշաւոր առաջադիմութեան հետ անընդհատ նոյնպէս հրէշաւոր չափով է առաջ գնում հոգեկան սնանկութիւնը, բայց դժուար էր կարծել, որ նոյն իսկ էսթէտիկական, գեղարուեստական կողմից կարող է տեղի ունենալ յետադիմութիւն։ Բագուն մի տեսակ անասնացման ճանապարհի վրա է և նոյն իսկ նրանք, որոնք մի ժամանակ մեր հասարակութեան աղն էին կազմում, զոհ են գնում զարհուրեցնող հոսանքին։ Պատմական անդրժելի օրէնք է, որ նիւթական բարօրութիւնը նպաստում է հասարակութեան բազմակողմանի զարգացման. այդ օրէնքը մերժված է Բագուի հայ հասարակութեան, այդ նոր Արշակաւանի մէջ։ Գուցէ կարծող լինի, որ հայ թատրոնը հասարակութիւն չէ գրաւում, որովհետև վերջինս զբաղված է այլ, թերևս աւելի նուրբ գեղարուեստական զուարճութիւնով։ Հէնց խնդիրը նրանումն է, որ ընտանեկան կեանքն այստեղ նոյնպէս միատեսակ և միօրինակ է, ինչպէս բանտում, առանց մի որ և է լուսաւոր գծի։ Իսկ տանից դուրս հայ տիկինը զբաղված է զուգվելով, անվերջ զուգվելով, նրա պահանջները դրանից վեր չեն բարձրանում. իսկ բարձրագոյն կրթութիւն ստացած երիտասարդութիւնը և նրա այժմեան սիրելի բարեկամը՝ հայ բուրժուազիան ամբողջ գիշերներ անց են կացնում թղթախաղի այնպիսի տեսակներով, որոնք նախատեսնված են քրէական օրէնսդրութեան մէջ։ Թւում էր թէ այս տեսակ խեղդող մթնոլորտի մէջ թատրոնը ցանկալի վայր պիտի լինէր, ուր կարելի է մի վայրկեան մոռանալ այստեղի դժգոյն և անմիտ կեանքը, գոնէ մի վայրկեան սթափվել։ Բայց ինչ պահանջներ կարելի է դնել մի հասարակութեան առաջ, որը ցոյց է տալիս ներքին կազմալուծման բոլոր նշանները։ Օ՛, երանի նկատված երեւոյթը միակը լինէր. դա կը լինէր նրա չնչին պակասութիւններից մէկը։

Յ. Սաղաթէլեան

ցումը տրվեց սեպտեմբերի 26-ին, իսկ առաջիկայ կիրակի, հոկտեմբերի 24 ին, տրվելու է երկրորդ ներկայացումը: Կը ներկայացնվեն «200000» և «Փաստաբանի մօտ» վօդեվիլները. սկիզբը առաւօտեան 11 ժամին, մուտքը արժէ 5 կոպէկ: Մասնակցում են՝ տ.տ. Աբրահամեան և Զաքէլ, օրիորդ Վարսենիկ և պ.պ. Աբրահամեան, Յարութիւնեան, Մուրադբէգեան, Սարգարեան, Շիրինեան, Սեմճեան, Ասլանեան և Միրաղեան»: Ուրախալի է, ի հարկէ, որ կանոնաւոր կերպով տրվում են ժողովրդական ներկայացումներ, որոնք միակ կրթող զուարճութիւններ կարող են համարվել մեր աղքատ դասակարգի համար: Բայց ուշադրութեան արժանի է մանաւանդ այն երևոյթը, որ մեր թէ դերասանները և սիրողները առհասարակ ամենայն պատրաստակամութեամբ և ուրախութեամբ յանձն են առնում դերեր և մասնակցում են ներկայացումներին, և ցանկութիւն յայտնողների թիւը այնքան շատ է, որ հնարաւոր է լինում իւրաքանչիւր ներկայացում տալ առանձին և նոր մասնակցողներով:»

—

Ստացանք Լևոն Մ—Ալի կազմած «Իգնատիոս Լօյօլա, նրա կեանքը և հասարակական գործունէութիւնը» գրքոյկը, բաղկացած փոքրադիր 121 երեսից: Գրքոյկի սկզբին զետեղված է Լօյօլայի պատկերը: Գինը 30 կոպէկ:

—

Մոսկվայից «Нов. Обозрѣніе» լրագրին գրում են հետևեալը. «Հոկտեմբերի 15-ին աւարտվեցին Մոսկվայի բժշկական ֆակուլտէտի ուսանողների քննութիւնները: Բոլոր աւարտողների և բժշկական աստիճան ստացողների թիւը 255 է: Նրանց թւում ինն հոգի կովկասցիներ են.—Ամբարդանով, Աստուածատուրով, Արտէմով, Գօմարտէլի, Միրակով, Մխիթարեանց, Տատիեվ, Շահմուրադով և Էլիօզով: Տասն և չորս հոգի էլ արտասահմանեան համալսարաններից քննութիւն տուեցին և բժշկական աստիճան ստացան. դրանց թւում երեք հոգի կովկասցիներ են՝ օր.օր Բաքրաձէ, Քալանթարեան և Մելիք-Բէգլարեան:»

—

Մեզ հաղորդում են, որ Կարսի երկաթուղին մինչև այժմ չէ սկսել ապրանքների կանոնաւոր տեղափոխութիւն և այդպիսով ստեղծել է շատ անախորժ դրութիւն Ալէքսանդրօպօլում և Կարսում: Օրինակ, Ալէքսանդրօպօլի շուրջն ապրող գիւղացիները, որոնք ամեն տարի նախօրօք փայտ էին պատրաստում քաղաքում ծախելու համար, այս տարի չէին հոգացել այդ մասին, ենթադրելով, որ փայտ պէտք է բերվի երկաթուղու միջոցով: Այժմ երբ ժամանակը անցել է, յայտնվում է, որ երկաթուղու վարչութիւնը դեռ թոյլ չէ տալիս փայտ տեղափոխել վագոններով: Փայտի գինը Ալէքսանդրօպօլում սաստիկ բարձրացել է: Երկաթուղու վարչութիւնը պէտք է աչքի առնի այդ հանգամանքը և դիւրութիւն տայ փայտ տանելու Ալէքսանդրօպօլ և Կարս:

—

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 21-ին, Թիֆլիսի արտիստական ընկերութեան մէջ տեղի ունեցաւ ներկայ սեզոնի առաջին ներկայացումը, որ գրաւել էր բազմաթիւ հասարակութիւն: Խաղացին Օստրովսկու «Не такъ живи, какъ хочется» և Չեկի «Жоржинка» պիեսները: Այդ օրը Թիֆլիսի արքունական թատրոնում ներկայացրին Բորոդինի «Իշխան Իգոր» օպերան: Աջողութիւն ունեցան Մակսակով իշխան Սեվերսկու դերում, Պօղնեակովա՝ Եարօսլավնայի դերում և մասամբ Բօրիսէնկօ՝ Վլադիմիրի դերում: Թատրոնը կիսով չափ լիքն էր:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Այսօր, հոկտեմբերի 14-ին, հողին յանձնեցին «Արաքսի» խմբագիր Սիմէօն Գուլամիրեանցի մարմինը: Յուղարկաւորութեան մասնակցում էին բաւական թւով մարդիկ և դագաղի վրա դրված էին չորս պսակներ: Ս. Գուլամիրեանց բնիկ երևանցի է. նա չը կարողացաւ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալ, չը նայած իր գործ դրած մեծ ջանքերին: Այդ անաջողութիւնից յետոյ նա փորձել է ռուսաց մի երկու լրագիրներին աշխատակցել. բայց կամենալով իր մայրենի գրականութեան ծառայել, սկսել է հրատարակել «Արաքսը», որի կեանքը զուգընթացաբար ընթանում էր խմբագրի կեանքի հետ, կամ աւելի ճիշդ՝ «Արաքսի» դրութիւնը ազդելով խմբագրի առողջութեան վրա, իր մահամերձութեամբ մահամերձ արեց խմբագրին և վերջինս, չը կարողանալով նոյն իսկ պատրաստի համարը տպագրութեան յանձնել, վերադարձաւ հայրենի տունը և երկու շաբաթից յետոյ մեռաւ»:

ՂԱԶԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Դլիջ-քեանդ գիւղում ծաղիկը սոսկալի կոտորած է անում. տուն չը կայ, որ կորուստ չունենայ. տգէտ ամբոխը միակ փրկութիւնը խունկն ու մոմն է համարում»:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 15-ից այստեղ սկսվեցին ձմեռնային եղանակները: 16-ին ձիւն էր գալիս: Այժմ շրջակայ լեռները պատած են խիտ ձիւնով»:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են. «Հոկտեմբերի 19-ին այստեղ հրդեհից բռնկվեց այն ընդարձակ ախոռը, որտեղ պահվում էին կապալառուներ՝ Շուէյնէրի և Կրիտինկինի դրօգի ձիերը: Հրդեհը սարսափ տարածեց բոլոր հարևանների վրա, որոնք իրանց բոլոր եղած-չեղածը անմիջապէս դուրս տարան փողոց: Այդ միջոցին գիշերային սրիկաները թողին մի աղքատ ռուս կնոջ քսան չորսի մէջ խնամքով կապած-կապկապած յիսուն րուբլի հոգեպահուստը, դառն արտասուքի մէջ թողնելով խեղճ կնոջը: Ձիերը կէս խանձված, կուրացած աչքերով դէս ու դէն էին վազում, օրհասական ցաւալի ձայնով ցնցելով մարդկանց ջղերը: Ընդամենը քսան ձի այրվեցին, առաւօտեան իրանց ցից մնացած ոտները ցոյց տալով տեսնելու եկողներին... Իսկապէս անկարելի էր նայել առանց արտասուքի այդ վերին աստիճանի յուզիչ տեսարանին. ձեռք առնված ոչ մի միջոց չը կարողացաւ ազատել այդ անբան կենդանիների կեանքը, որոնցից մօտ քսանն էլ մարմնի զանազան մասերում, գլխաւորապէս գլուխների վրա, այրվածքներ ստացան: Բացի ձիերից՝ ձիապաններից մէկը այրվածքներ է ստացել դէմքի վրա: Մարդկանցից շատերն արտասվում էին... Տէրերի կարողութեան հետ համեմատած՝ վնասն աննշան է: Շինութիւնը գտնվում է Ծելեֆօննայա փողոցի վրա և պատկանում է Թուրք Քեազիմօվին: Անցեալ տարի հրդեհը վնասեց նոյն շինութիւնը, սակայն առաւել նուազ չափով: Այս անգամի հրդեհի պատճառն այն է, որ երբ ձիապաններից մէկը ձիերին գիշերով գարի էր տալիս, քացիով խփում են ճրագին, շուռ տալիս, որից և առաջանում է հրդեհը: Թէև շատ ուշ, այնուամենայնիւ, ձեռք առած միջոցների շնորհիւ, դադարեցրին հրդեհը: Պէտք է նկատել, որ հրդեհաշէջներն այն ժամանակ միայն հասան, երբ բանը բանից արդէն անցել էր: Ջրանցքներն այնչափ պատառուածքներ ունէին, որ ջրմուղից ջուրը մինչև շլանգի բերանը հասնելը արդէն ճանապարհին վերջանում էր և ոչինչ չէր մնում կրակի վրա ածելու: Այդ բանն առաջին անգամը չէ, որ մենք նկատում ենք, և հէնց այդ է պատճառը, որ սովորաբար մեր հրդեհաշէջները պահանջած դէպքում ոչ մի էական օգուտ չեն տալիս: Նոյն պակասութիւնը մենք նկատել ենք և Բալախանիի դժոխային հրդեհների ժամանակ, սակայն ոչ ոք մինչև այժմ այդ բանի վրա ուշադրութիւն չէ դարձրել»:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Երևանի այգիները այս տարի այն բերքը չը տուին, ինչ-որ սպասվում էր. 20% պակաս կարելի է համարել բերքը սպասածից: Հէնց այս էր պատճառը, որ սկզբում խաղողը 17—18 րուբլուց, վերջում բարձրացաւ խալվարը մինչև 22 րուբլի: Միւս կողմից խաղողի յատկութիւնը լաւ կը լինի. չորութիւնները թոյլ չը տուին ջրային լինելու, այդ պատճառով խաղողը շատ քաղցր է, որից կը ստացվի լաւ գինի, մանաւանդ կը տայ առատ սպիրտ»:

—

ՂԱԶԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Ամբողջ գաւառում ընտանի կենդանիների, մանաւանդ ձիաների «տար-հա-տար» է. կորածը մեծ մասով կորած էլ մնում է, որովհետև խեղճ տէրերը վկաներ չունեն»:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Այստեղի հեռագրատան մէջ տարօրինակ կարգ ու կանոններ են տիրում: Բաւական չէ, որ հեռագիրները ծիծաղելու չափ խեղաթիւրված են մեզ հասնում, կամ ուղարկվում այստեղից, բաւական չէ, որ հեռագիրները օրերով չեն հասցնվում տէրերին, հեռագրի ընդունելութիւնն անգամ ենթարկված է պաշտօնեաների կամայականութեանը: Ամբողջ ժամերով սպասեցնել են տալիս, մինչև որ կը բարեհաճեն ձեր ձեռքից առնել հեռագրի թերթիկը՝ ընդունելու համար: Այն ժամանակ, երբ դուք ժամերով սպասում էք, թէ երբ կը ստանան ձեզանից թերթիկը, «պարտաճանաչ» պաշտօնեաները զբաղված են լինում ընկերական քաղցր զուարճաբանութեամբ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, հոկտեմբերի 11-ին

Ամսիս 6-ին այստեղ ժամանեց մեր նոր քարգիւզարը (արտաքին գործերի փոխ-մինիստր), որ գալիս է Թէհրանից: Հայերը, օտարահպատակները առանձին խմբով և պարսկահպատակները առանձին խմբով ընդառաջ էին գնացել նրան, և ընդունվել էին նրա կողմից մեծ յարգանքով:

Քարգիւզարութեան պաշտօնը ահագին նշանակութիւն ունի մեր երկրի դատաստանական գործերում, նոյն իսկ երկրի խաղաղութիւնն ու բարեկեցութիւնը շատ անգամ կախված է լինում նրա հայեցողութիւնից: Վստահ ենք, որ մեր նոր քարգիւզարը, լինելով արդարադատ, կաշխատէ երկրի բարելաւութեան համար և ոչ թէ իր նախորդների նման սրան-նրան զափելով, ամբոխին կեղեքելով՝ կը գրգռէ նրան իր դէմ: Մանաւանդ մեր Սալմաստի հայ եղբայրների վիճակի բարելաւութիւնը և անդորրութիւնը կախված է նրա բարեհայեցողութիւնից, այն հայերի, որոնց ամեն օր զրպարտում և ամբաստանում են անխոհեմութիւնների մէջ... և անվերջ կեղեքում...: Մեծայոյս ենք այժմ, որ գործնական միջոցներ ձեռք կառնվեն այսուհետև այդ անխիղճ կեղեքումներին ու չարչարանքներին վերջ դնելու համար:

Հացի խնդիրը մեզ մօտ մնում է նոյնը. ցորենը, ասում են, խալվարը 22—25 թումանով տալիս են. բայց... անունը կայ, ինքը չը կայ: Դարձեալ նոյն սև, ցեխ-խմոր սանգակն (հացի տեսակ) է, որ հազար մինութով չպրտվում է թշուառ չքաւորի, խեղճ աշխատաւորի, ողորմելի մշակի առաջ: Այս մասին արդէն այնքան անգամներ գրված է, որ ես այլ ևս խուսափում եմ երկար ու բարակ նկարագրելուց: Աստուած այս բոլորի վերջը բարի անի:

Մեր երկթաղի երկսեռ դպրոցներում կանոնաւոր դասաւանդութիւնները սկսվել են: Այս տարի վերջապէս աջողվեց Արամեան դպրոցին աւելացնել և մի հինգերորդ դասարան, այն էլ երեք աշակերտների համար միայն, որոնց աւանդվում են գլխաւորաբար լեզուներ: Այդ դպրոցում այս տարի, ի թիւս չորս լեզուների—հայերէն, պարսկերէն, ռուսերէն և ֆրանսերէն, աւելացաւ նաև անգլիերէն լեզուն: Լիլաւայի Թամարեան օրիորդաց երկդասարանեան դպրոցին էլ կցել են երրորդ դասարան, որտեղ բացի իսկական աշակերտուհիներից, ինչպէս երևաց տրված յայտարարութիւնից, կարող են յաճախել նաև ազատ ունկնդիրներ, դրսի ցանկացողներից:

Ուրախալի է այս երևոյթը և քաջալերութեան արժանի: Բայց մի հարց.—արդեօք այդ մեր դպրոցները պիտի աջողե՞ն կեանքի մէջ մտնելու պատրաստված այնպիսի սաներ ու սանուհիներ դուրս թողնել իրանց շէմքից, ինչպէս ցանկալի կը լինէր.—չենք վստահանում որոշ պատասխան դնել այդ հարցի առաջ, որովհետև, ինչպէս յայտնի է, այդ միայն և միայն կախված է դպրոցները ղեկավարող մարմինների, հոգաբարձուների, ուսուցիչների և վարժուհիների բարեխղճութիւնից ու տրամադրութիւնից:

Մեր առևտրական աշխարհում կարծես կեանքը մեռած լինի. չը կայ ամեն տարվայ եռանդն ու ջանքը. մեր բոլոր հայ քիչ—շատ յայտնի առևտրական ֆիրմաների գործունէութիւնը կանգ է առել մթերքների թանգութեան պատճառով. ոչ Մարաղայի սաբզան, և ոչ էլ որ և է տեղի ուրիշ չոր մրգեղէններ արտահանելը ձեռք չէ տալիս, նպաստաւոր չէ այս տարի հայ վաճառականի համար, որովհետև այս տարի ամեն տեղ ջուրը սակաւ է եղել, որով հողատէրերի վրա էլ ապրանքները շատ թանգ են նստել. միւս կողմից էլ մաքսային հարկերի բարձրանալն ու անկանոնութիւնը և Ռուսաստանի արժէքների պակասելը ստիպում են վաճառականներին զգոյշ վարվել այս տարի, որ մի գուցէ անցեալ տարիների չահերը յանկարծ քամու բերան տան: Բայց ինչպէս երևում է, եթէ այս տարի չահ չի լինի սովորական առևտրից, զգալի կորուստ էլ չի լինի: Նկատենք նաև այն, որ այս տարի բազմաթիւ մանր հայ առևտրականները համախմբվել են երեք նոր ֆիրմաների տակ, նոր ընկերութիւնների մէջ. այդ ուրախալի և միաժամանակ նպաստաւոր քայլ է իրանց համար. միութիւնը զօրութիւն է արտադրում:

Վաղուց էր, որ մենք անձրևի երես չէինք տեսնում. երկու օր առաջ մի սաստիկ քամուց յետոյ սկսեց անձրևել, և այս երեք օր է, որ չարունակաբար անդադար անձրև է գալիս այստեղ:

Հիւանդութիւններ շատ կան տարածված այստեղ, մանաւանդ ջերմ ու տենդը: Եղանակները սկսել են ցրտել զգալի չափով:

Մեր «Լուսաբանական» ընկերութեան դասախօսութիւնները վերսկսվեցին: Ամսիս 9-ին, չաբաթ գիշեր, առաջին դասախօսութիւնը կարդաց Ն. էֆէնդի Գորոյեանց՝ «Պարսկահայերի անցեալի ու ապագայի» մասին, չարունակութիւն իր անցեալ տարվայ մի դասախօսութեան, որ դեռ էլի պիտի չարունակվի առաջիկայ չաբաթ գիշեր:

Գ. Յ. Աստան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Berliner Tageblatt» լրագրի խօսքով, Բերլինի քաղաքական շրջաններում մեծ ուշադրութեամբ հետևում են տրանսվաալեան ճգնաժամի զարգացմանը, թէպէտ դեռ ոչինչ հիմքեր չը կան ենթադրելու, որ այդ ճգնաժամը կարող է ազդեցութիւն ունենալ եւրոպական քաղաքականութեան վրա: Եւրոպական միջամտութեան վերաբերեալ տարածված լուրերին ոչինչ նշանակութիւն չէ տրվում: Բերլինում համոզված են, որ ներկայումս ոչ ոք չի ուզենայ արգելքներ յարուցանելու անգլիացիների առաջ Հարաւային Աֆրիկայում: Ոչ Ռուսաստանը, ոչ էլ Ֆրանսիան միտք չունեն միջամտելու ի նպաստ բօէրների, բայց, ակներև է, որ այնու ամենայնիւ մտածում են, թէ ինչ կերպ կարելի կը լինէր մի բան ստանալ իրանց համար: «Այնու ամենայնիւ,—աւելացնում է Բերլինի լրագիրը,—պէտք է լուրջ կերպով վերաբերվել անգլիական նաւատորմի զինաւորութեանը: Անգլիան, ակներև է, դիտաւորութիւն ունի կենտրոնացնել շատ մեծ նաւատորմ Միջերկրական ծովի մէջ և հաւաքել իր շատ թէ քիչ պիտանի նաւերը: Իսկ իր ջրերի մէջ Անգլիան դիտաւորութիւն ունի միայն այնքան նաւեր թողնել, որքան անպայման անհրաժեշտ է համարում՝ ապահովելու իրան որ և է ոտնձգութիւնից ֆրանսիացիների կողմից: Շատ հաւանական է, որ անգլիական զօրեղ նաւատորմը շուտով երևայ Պարսից ծոցում:»

—«Matin» լրագրում «Անգլիայի վերջը» վերնագրով յօդուածում Լօրին ապացուցանում է, որ Տրանսվաալի հետ պատերազմը Անգլիայի համար ճակատագրական նշանակութիւն ունի: Իրանք անգլիացիները այդ բանը հասկանում են և այդ պատճառով արտակարգ ույժեր են հաւաքել՝ բօէրներին ջարդելու համար: Բայց այդ ջանքերից յետոյ տեղի կունենայ մի ծանր բէակցիա և Անգլիայից միմեանց ետևից կանջատվեն Հարաւային Աֆրիկան, Եգիպտոսը, Աւստրալիան, Կանադան... Առ այժմ դեռ անմիջական վտանգ չէ սպառնում Անգլիային, և մի որ և է Կէնտի բնակիչները կարող են հանգիստ քնել: Բայց շուտով դրութիւնը կը փոխվի, և գուռդ Մեծ Բրիտանիային արդէն հասցրված է կորական հարուածը: Մինչև անգամ Նապօլէօնի հետ պատերազմելու համար նա աւելի թոյլ միջոցների էր դիմում, համեմատելով այն ջանքերի հետ, որ նա գործ է դնում այժմ:

—«Köln. Zeitung» լրագրին հեռագրում են, թէ անգլիական նաւատորմը պատերազմական դրութեան մէջ է դրված, և թէ նաւախմբեր են ուղարկված Մարօկկօ, Եգիպտոս և Պարսից ծոցը, մտադրութիւն կայ ուժեղացնել Լամանշի և Միջերկրական ծովի նաւատորմերը:

—«Daily Telegraph» լրագիրը գովում է գեներալ Բուլլի «իմաստուն յետ քաշվելը»: Իր յօդուածը այս խօսքերով է վերջացնում «Ոչինչ կասկած չը կայ, որ հիւսիսային Նատալում գործերի դրութեան մէջ այնպիսի տարրեր կան, որոնք կարող են անհանգստութիւն պատճառել: Այնու ամենայնիւ, չը պէտք է մոռանալ, որ բօէրները գոնէ երեք անգամ ամենափառաւոր կերպով յաղթված են եղել, իսկ իւրաքանչիւր պատերազմում, ինչպէս ասում էր Նապօլէօնը, բարոյական խորհրդածութիւնները երբեմն աւելի նշանակութիւն ունեն, քան պատերազմականը: Մենք չէինք կասկածում, որ մի անգամ մեզանից յաղթված թշնամին հետևեալ ընդհարման մէջն էլ պարտութիւն կը կրէ: Գեներալ Ուայտ շատ անգամ փառաւոր կերպով ապացուցել է իր պատերազմական ընդունակութիւնները և մենք իրաւունք ունենք յոյս դնել նրա վրա:»

—«Daily Mail» լրագիրը ուղղակի յայտնում է, թէ ինքն ոչինչ նշանակութիւն չէ տալիս զանազան երկիւղալի լուրերին և տեղեկութիւններին, որոնք տարածվում են Լօնդօնում: «Երբեք,—բացականչում է լրագիրը,—անգլիական կառավարութիւնը չի ստորանայ այն աստիճան, որպէս զի հնարէ պատերազմական բիւլլետէններ, ինչպէս մի ժամանակ անում էր Նապօլէօնը. անգլիացիները որպէս ցեղ, միշտ մեծ նշանակութիւն են տուել ճշմարտութեանը, և նրանք գիտեն, որ ամեն ստութիւն վաղ թէ ուշ երևան կը գայ:»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

20 հոկտեմբերի

ՄՈՍԿՎԱ: Ի յիշատակ Ալէքսանդր III մահվան օրվայ Արխանգելեան տաճարում պատարագ և հոգեհանգիստ կատարվեց, ներկայութեամբ իշխանութիւնների և ազգաբնակութեան ներկայացուցիչների:

ԽԱՐԿՈՎ: Ժողովրդական լուսաւորութեան

մինիստրը այցելեց զանազան ուսումնարանները:

Այստեղ հոգեհանգիստներ կատարվեցին ի Տէր հանգուցեալ Ալէքսանդր III Կայսրի համար:

ԼՈՆԴՈՆ: «Րէյտէրի գործակալութիւն»: Երեկոյեան լրագիրներում տպված է Լէդի-Սմիտից ստացված հեռագիրը, որը հաղորդում է, թէ երկուշաբթի, երեկոյեան, բօէրները նորից մօտեցան Լէդի-Սմիտին և մի քանի ռումբեր գցեցին անգլիական բանակի վրա. անգլիական ծովային ջոկում ֆունտանոց երկու թնդանօթներ կրակ բաց արին բօէրների դէմ: Երեքշաբթի, լուսադէմին, բօէրները իրանց ամրացած դիրքի վրա դրեցին նոր թնդանօթներ, բայց նրանցից մի քանիսին անգլիացիները ստիպեցին լռել: Երեքշաբթի երեկոյեան թնդանօթաձգութիւնը շարունակվում էր: Կարծում են, որ բօէրների կորուստը մեծ է: Լէդի-Սմիտում գտնվող անգլիական զօրքի տրամադրութիւնը լաւ է:

ԼՈՆԴՈՆ: «Րէյտէրի գործակալութիւն»: Ուայտ հոկտեմբերի 19-ից ուղարկած հեռագրի մէջ այսպէս է նկարագրում հոկտեմբերի 18-ի պատերազմը: Անգլիական հետախուզութիւնը, որը ձեռնարկված էր բազմաթիւ զօրաբաժնով, լաւ կատարվեց. այդ ժամանակ բօէրները հեռացան իրանց բռնած դիրքից, իսկ թնդանօթաձիգ զօրքերի կռիւը մեծ հարուած հասցրեց բօէրներին: Թշնամին ստիպված եղաւ փոխել իր զօրքերի դասաւորութիւնը: Դրանից յետոյ բօէրները յարձակում գործեցին անգլիական զօրքի աջ թևի վրա, որը նեղն ընկաւ: Անգլիական զօրքերն սկսեցին կամաց-կամաց յետ քաշվել դէպի բանակը, թողնելով կռւի տեղում փոքր զօրագնդեր: Երբ կռիւը արդէն վերջանում էր, սկսեցին մասնակցել նաև անգլիական ծովային զօրագնդերը իրանց թնդանօթներով, որոնք և ստիպեցին լռել թշնամու թնդանօթներին: Գնդապետ Կարլտոնի զօրաբաժինը առաջ գնաց կիրակի երեկոյեան, որպէս զի այնպիսի դիրք բռնէ, որ կարելի լինի պաշտպանել ձախ թևը: Ցանկարծ ջորիները, որոնք տանում էին ռումբերի արկղները, վախեցան երկու մեծ քար վայր ընկնելուց և սկսեցին փախչել, տանելով իրանց հետ լեռնային բատարէաները և ջորիներին, այնպէս որ ոչ մի հնար չեղաւ նրանց բռնելու: Այդպիսով կորաւ թնդանօթների մեծ մասը: Այդ միջոցին հետևակ զօրքը, յարձակվելով սուիններով, գրաւեց բլուրը առանց ընդիմադրութեան և մնաց այնտեղ մինչև լուսաբացը: Այդ բանից օգուտ քաղեց թշնամին, կառուցանելով իր համար ժամանակաւոր ամրութիւններ, և ապա ստանալով բաւական օգնութիւն, եռանդուն յարձակում գործեց: Գլօստերեան գունդը մեծ կորուստ ունեցաւ, և կէսօրից յետոյ 3 ժամին հրաման տրվեց նրան յետ քաշվել: Զօրքերը իրանց բոլոր փամփուշտները պարպեցին և դիրքն ընկաւ թշնամու ձեռքը: Կենդանի մնացածները գերի ընկան: Այդ կռւին մասնակցող բրիտանական զօրքը բաղկացած էր հետևակ զօրքի $10^1/_2$ վաշտից և մէկ լեռնային բատարէայից: Նրանց վրա պարտաւորութիւն էր դրված գրաւել Նիկօլսոննէկ և այդպիսով անցնել թշնամու աջ թևը: Անաջողութիւնը պէտք է վերագրել ջորիների վախենալուն և դրանից առաջացած թնդանօթների կորչելուն: Լէդի-Սմիտին ոչ մի երկիւղ չէ սպառնում:»

ՄԱԴՐԻԴ: «Հաւասի գործակալութիւն»: Աւետրական առեանների մշտական մասնաժողովի հրատարակած պրօկլամացիայի մէջ՝ կառավարութիւնը մեղադրվում է այն բանում, որ ֆինանսական հարցի մէջ նա չէ կատարել իր վրա ընդունած պարտաւորութիւնները. այդ պատճառով առեանները ընդունակ չեն համարում իրանց վտանգի առաջն առնելու, եթէ կառավարութիւնը ականջ չը դնի նախազգուշութիւններին:

ԲԵՐԼԻՆ: (Սեփական թղթակցութիւն): Բերլինի լրագիրները տպել են իրլանդական լրագիրների մէջ լոյս տեսած տեղեկութիւնները Լէդի-Սմիտի հետ պատահած աղէտի մասին: Դուբլինի լրագիրը գրում է. «Ջափազանց պարծենկոտութիւնը տգեղ երևոյթ է, բայց ծեծ ուտելը—վերին աստիճանի ամօթ է: Իրլանդիայում՝ ուրախ զգացմունքների հետ, որը առաջ է եկել ազատութեան յաղթանակից, միանում է ցաւակցութեան զգացմունքը, այն պատճառով, որ իրլանդական զինուորները ստիպված են մասնակից լինել այն աղէտին, որը թափվեց կեղեքողների գլխին:» Ապա լրագիրն ասում է. «Այն կարծիքը, թէ Անգլիան կարող է դիմադրութիւն ցոյց տալ Ռուսաստանին Մանջուրիայում կամ Հնդկաստանում, ծիծաղելի է դառնում Ուայտի զեկուցումը ստանալուց յետոյ:» Լոնդոնի լրագիրները աշխատում են նսեմացնել աղէտի նշանակութիւնը, բայց ամեն ինչ ապացուցանում է, որ կայսրութիւնը կանգնած է երեսնառ երես յաղթութեան հետ, որը կարելի է համեմատել Բուրգօնիայի անձնատուր լինելուն ֆէրմէրներին 1777 թւին, հիւսիսային Ամերիկայի պատերազմի ժամանակ: Կը գայ ժամանակ, երբ բրիտանական ժողովուրդը կը պահանջէ, որ նրան վերադարձնվի իր լեգէօնները և Չեմբերլէնին պատասխանատուութեան կենթարկի»:

ԲԱԴԷՆ-ԲԱԴԷՆ: «Վօլֆի գործակալութիւն»: Ռուսաց Կայսրը ու Կայսրուհին, սրտագին հրաժեշտ տալով մեծ-դքսական զոյգին, մեկնեցին այստեղից ցերեկվայ 3 ժամ 40 րօպէին:

ՊԱՐԻԶ: «Հաւասի գործակալութիւն»: Կէս օրից յետոյ նախագահ Լուբէյն այցելեցին Մեծ Իշխաններ Ալէքսէյ և Պաւէլ Ալէքսանդրովիչներ և Միխայիլ Միխայլովիչ: Մեծ Իշխաններին զինուորական պատիւներ տրվեցին: Չորս ժամ 30 րօպէին հանրապետութեան նախագահը փոխ այցելութեան գնաց Մեծ Իշխաններին:

ԲԱԴԷՆ-ԲԱԴԷՆ: «Վօլֆի գործակալութիւն:» Համայն Ռուսաստանի Կայսրը ու Կայսրուհին, Հէսսէնեան մեծ-դքսական զոյգի ուղեկցութեամբ, ժամանեցին արտակարգ գնացքով $12^1/_2$ ժամին: Կայարանում, որ զարդարված էր տօնական ձևով, Օգոստափառ Հիւրերին դիմաւորեցին՝ Բադէնեան մեծ-դքսական զոյգը, Բադէնի մեծ դքսի ժառանգը իր ամուսնով, Օլդէնբուրգեան մեծ դուքսը, Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլայեվիչ, պրինց Վիլհելմի ամուսինը և Բադէնի Մաքս պրինցը: Սրտագին ողջոյններից յետոյ, Նոցա Մեծութիւնները և Նոցա Բարձրութիւնները մեկնեցին ամրոցը, ուր տեղի ունեցաւ նախաճաշիկ. նախաճաշիկից յետոյ տեղի ունեցաւ ռուսաց մատուռի այցելութիւնը և ցերեկվայ ժամի 3-ին Վօլֆսգարտէն մեկնելը:

21 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Հոկտեմբերի 20-ին հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ Ալէքսանդր III-ի դամբարանի վրա, որին ներկայ էին Մեծ Իշխաններ Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ իր Ամուսնու և Աղջկայ հետ, Կօնստանդին Կօնստանտինովիչ, Նիկօլայ Նիկօլաեվիչ և Սերգէյ Միխայլովիչ, իշխան Եւգենիյ Մաքսիմիլիանովիչ Ռօմանովսկի Լէյխտէնբէրգեան դուքսը:

ԲԵՐԼԻՆ: «Local Anzeiger» լրագրին Լօնդոնից հեռագրում են, որ երէկ պետական պաշտպանութեան կօմիտէտի նիստի մէջ, որ տեղի ունեցաւ մինիստրների խորհրդից յետոյ, Ուօլսլէյ բացատրութիւն տուեց զինուորական դրութեան մասին Հարաւային Աֆրիկայում: Օլդէրշոտից ստացված հեռագիրը հաղորդում է, որ այնտեղ շուտով կը կազմակերպվի մի լիակատար դիվիզիա Հարաւային Աֆրիկա ուղարկելու համար:

ՎԻԷՆՆԱ: Ռուսաց դեսպանական նոր եկեղեցում, Կայսր Ալէքսանդր III-ի վախճանի առիթով, հոգեհանգիստ կատարվեց:

ՊԱՐԻԶ: Խաղաղարար-Թագաւորի մահվան օրվայ պատճառով դեսպանական եկեղեցում հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կատարվեց, որին ներկայ էին՝ Մեծ Իշխաններ Ալէքսէյ և Պաւէլ Ալէքսանդրովիչ, Բօրիս, Կիրիլ և Միխայիլ Միխայլովիչ, գեներալ Բայիւ, որպէս հանրապետութեան նախագահի ներկայացուցիչ և բազմաթիւ նշանաւոր անձինք:

ԴԱՐՄՇՏԱԴՏ: Կայսր Ալէքսանդր III-ի վախճանի օրվայ առիթով, ռուսաց եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց, ներկայութեամբ Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհու և սվիտայի:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Այսօր, գահակալութեան օրվայ տօնախմբութեան պատճառով, հեռագիրներ են ստացվել փառաւոր մաղթանքներ կատարելու մասին՝ Մօսկվայից, Վիլնօյից, Կազանից և ուրիշ քաղաքներից:

ՄՕՍԿՎԱ: Հոկտեմբերի 21-ին, ներկայութեամբ Մեծ Իշխան Սէրգէյ Ալէքսանդրովիչի, բարձրաստիճան անձերի, քաղաքագլխի և հրաւիրված անձերի, տեղի ունեցաւ Խօդինկայա դաշտում գտնվող Նիկօլաեվեան զօրանոցների օրհնութիւնը:

ԲԱԴԷՆ-ԲԱԴԷՆ: Բադենի մեծ դուքսը և մեծ դքսուհին ճանապարհ ընկան այսօր, առաւօտեան, ուղեկցութեամբ գահաժառանգ մեծ-դքսական զոյգի և Սաքսէն-Վէյմարեան մեծ դքսի դէպէ Վօլֆսգարտէն՝ Թագաւոր Կայսրին, Թագուհի Կայսրուհուն և Հէսսէնեան մեծ դքսական զոյգին փոխ-այցելութիւն տալու:

ԼՈՆԴՈՆ, հոկտեմբերի 21-ին: «Րէյտէրի գործակալութիւն»: Պատերազմի դաշտի վրա տեղի ունեցած անցքերի մասին մամուլն աւելի խիստ լեզու է բանեցնում: «Times» լրագիրն այն միտքն է յայտնում, թէ գեներալ Ուայտի ծրագիրը վնասակար է, մինչև անգամ ոչ-զինուորական:

ԷԴԻՆԲՈՒՐԳ: Այն բանկէտի ժամանակ, որ տրվեց ի պատիւ Հարաւային Աֆրիկա գնացող «Scotsgreys» օֆիցերների, Րօզբերի ասաց, յիշելով Լէդի-Սմիտի պարտութիւնը. «Հաւանական է, որ Անգլիան այդ պատերազմում կորցնի էլի ուրիշ բատալիօններ, որ դեռ էլի ուրիշ օֆիցերներ իրանց կեանքը զոհեն, որ հարկաւոր լինի գործադրել միլիօններ, որի քանակութիւնը երևակայել անգամ չէ կարելի, բայց անհերքելի է, որ Անգլիան չէ կարող հրաժարվել իր սկսած ձեռնարկութիւնից: Ով է մեղաւոր այդ բոլորի մէջ, պէտք է վճռել յետոյ, իսկ այժմ ամբողջ ազգը պէտք է յոյս դնէ նրանց վրա, որոնք բռնած ունեն իրանց ձեռքում երկրի կառավարութեան ղեկը:»

ՊԱՐԻԶ: Բարձրագոյն դատարանը կը գումարվի հոկտեմբերի 28-ին և ոչ թէ 29-ին:

ԼՈՆԴՈՆ: «Րէյտէրի գործակալութիւն»: Երեկոյեան լրագիրներում հրատարակված է հետևեալ հեռագիրը, որ ստացվել է Լէդի-Սմիտից, հոկտեմբերի 17-ից, երեկոյեան: «Բօէրները առաջ են գնում հարաւ—արևմտեան ուղղութեամբ: Նրանք, ըստ երևոյթին, մտադիր են գրաւել Կօլէնզիի մօտ գտնվող երկաթուղին և ընդհատել Պիտերմարիցբուրգի և Դուրբանի մէջ հաղորդակցութիւնը:»

ԲԵՐԼԻՆ: Ռուսաց Կայսրի գահակալութեան տօնի պատճառով այստեղի դեսպանատան եկեղեցում փառաւոր մաղթանք կատարվեց:

ԼՈՆԴՈՆ: «Րէյտէրի գործակալութիւն»: Հնդկաստանի պետական քարտուղարը Իլինում մի ճառ արտասանեց, որի մէջ ասեց, որ Հարաւային Աֆրիկայում ամեն ինչ կը փոխվի. երբ որ Անգլիան կառաջարկէ իր պայմանները, օտար ազգերը կը հասկանան, որ Անգլիայի գլխաւոր նպատակն էր ազատել մեծ երկիրը, մարդկութեան բարօրութեան համար, սարսափելի բռնակալութիւնից:

ԼՈՆԴՈՆ: Ինչպէս հաղորդում է «Րէյտէրի գործակալութիւնը», այսօր հեռագիր է ստացված Ուայտից՝ Լէդի-Սմիտից, հոկտեմբերի 19-ից: Լուրերին նայելով, հեռագրի մէջ ասված է, թէ Ուայտ դեռ իր տեղի վրա մնում է, և ամեն ինչ կարգին է:

«Times» լրագրի երկրորդ հրատարակութեան մէջ տպված է Դէատօրից, հոկտեմբերի 20-ից ստացված հեռագիրը, որի մէջ ասված է, թէ Բուրգէրսդօրպից երկուշաբթի երեկոյեան ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, 3000 բօէրներ կանգնած են Բետուլում, կամուրջի մօտ, որ դցած է Օրանժեան գետի վրա:

22 հոկտեմբերի

ԿԱՊՇՏԱԴՏ: Լէդի-Սմիտի մօտ բօէրների տարած երկու նոր յաղթութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնները նշանաւոր յուզմունք առաջացրին: Աֆրիկանդէրները իրանց ուրախութիւնը չեն ծածկում, և նրանց գործունէութեան եղանակը անհանգստութիւն է պատճառում Միլնէրին: Երկու պատերազմում գեներալ Ուայտ կորցրեց 3,500 մարդ՝ սպանվածներ, վիրաւորվածներ և գերի տարվածներ: Երկրորդ յաղթութիւնը Օրանժեանները տարան, որոնք, գեներալ Լուկաս Մէյէրի առաջնորդութեամբ, տիրեցին Կօլէնզօն, կտրելով այդպիսով յետ քաշվելու գիծը Ուայտի առաջ, որը, ինչպէս լուրեր են պտտում, վիրաւորված է: Լէդի-Սմիտի պաշարումը կատարեալ է: Երկաթուղին դէպի Պիտէրմարիցբուրգ և Դուրբան բօէրների ձեռքումն է: Պատերազմական գործողութիւնների արևմտեան բեմից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, Մէֆկինգ ենթարկված է խիստ պաշարման: Բօէրները յաղթական կերպով յետ են մղում բերդից դուրս գալու բոլոր փորձերը, որի անձնատուր լինելը սպասում են: Հաստատում են նոյնպէս, որ օրանժեանները տիրել են Կօլէնբէրգը:

ՊԱՐԻԶ: «Հաւասի գործակալութիւն»: Զինուորական մինիստրութեան մէջ յայտնում են, որ այնտեղ յայտնի չէ այն, ինչ որ հաղորդված է Կապշտադտից, այն է Կօլէնզօի գրաւման և Լէդի-Սմիտի կատարեալ պաշարման մասին:

ԼՈՆԴՈՆ: Այսօր առաւօտեան $9^1/_2$ ժամին զինուորական մինիստրութեան ստացած հեռագրի մէջ հաղորդվում է, որ հէնց այսօր առաւօտեան ռումբի մի կտորով ծանր վիրաւորվեց լէյտենանտ Եգէրտօն «Պօվէրֆուլ» պատերազմական նաւից: Դա միակ հեռագիրն է, որ այսօր Լէդի-Սմիտից ուղարկված է զինուորական մինիստրութեանը:

ԼՈՆԴՈՆ: «Րէյտէրի գործակալութիւն»: Երեկոյեան 11 ժամին: Նատալի նահանգապետը հաղորդում է, որ այսօր կէսօրից յետոյ $2^1/_2$ ժամից՝ Լէդի-Սմիտի հետ հաղորդակցութիւնը ընդհատված է: Զինուորական մինիստրութիւնը այնու ամենայնիւ չէ ընդունում այդ հեռագիրը իբրև հաստատութիւն Բրիւսէլից ստացված այն տեղեկութեան, թէ Լէդի-Սմիտը կատարելապէս պաշարված է, իսկ Կօլէնզօ գրաւել են բօէրները:

ՎԻԷՆՆԱ: Սերբիական Ալէքսանդր թագաւորը այսօր երեկոյեան ճանապարհ ընկաւ Մէրան, ուր մտադրութիւն ունի բաւական երկար մնալ:

ԴԱՐՄՇՏԱԴՏ: Բացի բադէնեան հիւրերից և սաքսէն-վէյմարեան մեծ դքսից, Վօլֆսգարտէն ժամանեցին Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչ և Հէսսէնեան Վիլհէլմ պրինցը: Նախաճաշին ներկայ էր նոյնպէս կոմս Մուրավիեվ: Հիւրերը ճանապարհ են ընկնում երեկոյեան:

ԼՈՆԴՈՆ: Երեկոյեան լրագիրները հաղորդում են, որ Պիտէրմարիցբուրգում ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, բօէրները գրաւեցին զուլուսների երկրի մի մասը, նոյնպէս և Պօմէրօյ, Գրէյտաունից 56 մղոն հեռաւորութեամբ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—$1^1/_4$—2 ժ. ներքին և մտաւսեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—5—6 ժ.

Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԿԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեքտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—$7^1/_2$ ժ.

Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ—քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—պարապում է տանը ծաղկահատութեամբ, բժշկական մարմնամարզութեամբ և մարզելով. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

43—150 Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՔ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

Վերադառնալով Թիֆլիս՝ սկսել է հիւանդների ընդունելութիւն իր նախկին բնակարանում (Սերգիեվսկայա, № 14) ներքին (թոքերի, սրտի, փորոտիքի) հիւանդութիւններով. առաւօտեան 10—12.

Նեարդերի, ուղեղի և բէվմատիզմի ցաւերով, երեկոյեան ժամի 5—6: 1—3

Վաղուց է որ փափագ ունեցած եմ 4—5 տարեկան մի որբ տղայ որդեգիր ունենալ. սրանով կը խնդրեմ յարգոյ հասարակութեան, որ եթէ գիտցողներ կան այդպիսի որբի մը մասին, բարեհաճեն ինձ յայտնել: Վօրօնցօվսկայիա փողոց, ալիւրի մէյդանի մօտ, սրճարան «Ծաղկա», Խաչատուր Ցակօբով: 1—5

Լոյս տեսաւ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՔԱՀ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

„Ընտիր Հատուածներ“

Ա. մասը—Արձակ

Չորրորդ տպագրութիւն:

Գինը՝ 1 ր., գումարով՝ 80 կոպ.

Ծախվում է Կենտրոնական գրավաճառանոցում:

(հ.) 1—5

Ջգրաշէն Ս. Աւետեաց եկեղեցու ծխականներից ընտրված մասնաժողովը՝ հանգուցեալ Սարգիս քահանայ Աղաջանեանի փոխարէն քահանայ ձեռնադրվել ցանկացողներին հրաւիրում է ներկայացնել նոյն եկեղեցու երէցփոխ Ալէքսանդր Քալանթարեանին, մինչև հոկտեմբերի 28-ը, իրանց վկայագրերը, գրաւոր տեղեկացնելով նաև իրանց գործունէութեան մասին: (հ. շ. ե.) 2—3

ԲԺԻՇԿ Յ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ

Ընդունում է՝ վեներական, ախտական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝

Առաւօտեան 9—12 ժամը

Երեկոյեան 5—7 ժամը:

Գանօվսկայա փողոց, տուն Մարգարօվ, № 31:

(ե. հ. շ.) 87—100

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Ամսիս 24-ին, առաջիկայ կիրակի օր, ս. պատարագից յետոյ, 10 ժամին, կաթուղիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցու թաղեպաշտ ծխականները հրաւիրվում են յիշեալ եկեղեցին՝ նոր երէցփոխ ընտրելու նոյն եկեղեցու համար։

Գործակալ ա. մ. եկ. հայոց Տփ.

Զաքարիա քահ. Զարդեղեանց

2—2

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Ամսիս 24-ին, առաջիկայ կիրակի օր, ս. պատարագից յետոյ, 12 ժամին, Տափի թաղի ս. Գէորգ եկեղեցու (Քամոյեանց) թաղեպաշտ ծխականները հրաւիրվում են յիշեալ եկեղեցին՝ նոր երէցփոխ ընտրելու նոյն եկեղեցու համար։

Գործակալ ա. մ. եկ. հայոց Տփ.

Զաքարիա քահ. Զարդեղեանց

2—2

Լոյս տեսաւ

ԳԵՏ. ՄՈՃՈՌԵԱՆԻ

«ՏԻԶԲՕՆԻ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐԸ»

Գինն է 15 կոպ.

Վաճառվում է Թիֆլիսի և գաւառական քաղաքների գրավաճառանոցներում և Ալէքսանդրօպոլում՝ հեղինակի մօտ։ 5—5

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ

Անդրէաս Տէր-Մարուքեան, որ գտնւում է Պարիզում, ընդունում է իր արհեստանոցի մէջ պատուէրներ՝ արձան, կիսարձան և գլխագիծ շինելու։ Հասցէն Paris, rue Campagne 1-ve № 9. Andreas Ter-Maroukian. 2—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Բանաստեղծութիւններ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊԷԿ

Վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ. Сололаки, Бебутовская № 50. 2—4

29—52

M. 36,019.

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ԶՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գապօվի և Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։ 15—100

ԲԺՇԿ. ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերանորոգել է հիւանդների ընդունելութիւնը բկի, կոկորդի, քթի և ականջի հիւանդութիւնների համար իր նոր բնակարանում, Սօլօլակ, Սերգիեվսկի փող., տ. Ծովիանովի։ 3—10

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Ամսիս 24-ին, առաջիկայ կիրակի օր, ս. պատարագից յետոյ, 10 ժամին, Բեղեհէմի ս. Աստուածածին եկեղեցու թաղեպաշտ ծխականները հրաւիրվում են յիշեալ եկեղեցին՝ նոր երէցփոխ ընտրելու նոյն եկեղեցու համար.

Գործակալ ա. մ. եկ. հայոց Տփ.

Զաքարիա քահ. Զարդեղեանց։

2—2

Հոկտեմբերի 14-ին

Տիկին Դաւթեանի թաղման օրը, Սերգիեվսկայա փողոցից մինչև Զգրաշէն եկեղեցին և Խոջիվանքի գերեզմանատունը, կորցրել եմ ԶԸՄՐՈՒԽՏԻ ՄԱՏԱՆԻ, չորս կողմը ալմաստներով զարդարած։ Գտնողին խնդրում եմ հասցնել Միքայէլեան պրօսպ. № 47, Արշակ Ամիրջանեանցին, որի համար կը ստանայ 100 ՌՈՒԲԼԻ վարձատրութիւն։ 2—3

ՄԵՐՎՈՒՄ, Անդրկասպեան նահանգում, բնտանեկան հանգամանքներից ստիպված, ԾԱԽՎՈՒՄ Է ԴԵՂԱՏՈՒՆ յատուկ բաժանմունքով, դեղավաճառանոցի խանութով և տնով, 26,000 րուբլիով, որոնցից 10,000 րուբլի կանխիկ, իսկ 16,000 ր. մաս մաս վճարումներով, հաշւելով 6%։ Տարեկան եկամուտն է՝ 9,399 դեղատումսերից մօտ16,000 րուբլի

Հասցէն. Мервъ, Аптекарю. 3—10

ԲԱԳՈՒ—ՍԵՒ ՔԱՂԱՔ

Մարգարեանի գործարանում բացված է ԿԵՐՕՍԻՆԻ, ԳԱԶՕԼԻՆԻ, ՍՕԼԵԱՐԻ ԻՒՂԻ և այլ ՆԱՒԹԱՅԻՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԻ

ՊԱՀԵՍՏ

Ցանկացողներին կարելի է տալ և վագոններով։ Դիմել՝ Черный городокъ, Михаилу Канджунцову, заводъ Маркарова.

(ե. հ. չ.) 3—10

Հարկաւոր է ՀԱՅ ՎԱՐԺՈՒՀԻ փոքրիկ երեխաներին հսկելու և դաստիարակելու համար։ Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը։ 4—5

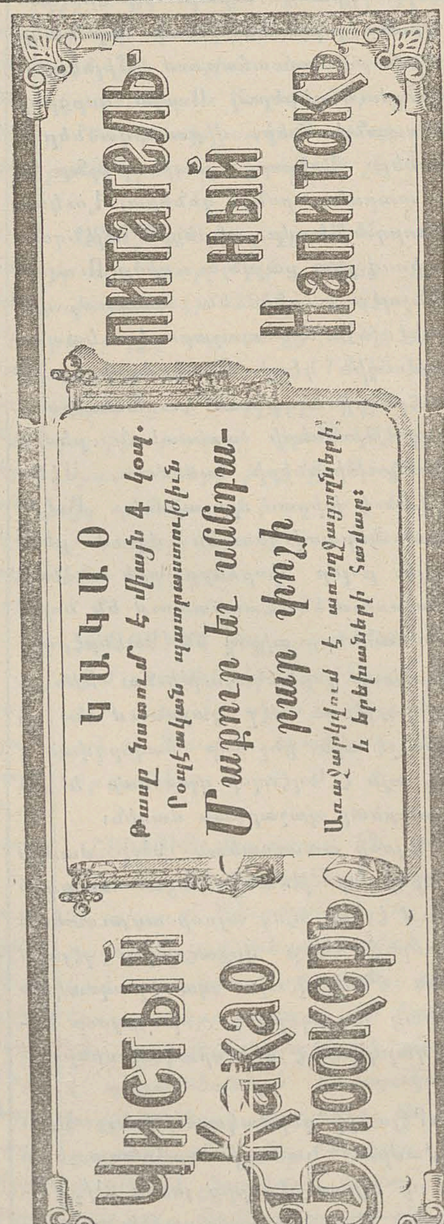

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ Ը՛ՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 27 հոկտեմբերի (8 նոյեմբերի) ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐՐԻԳ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար։

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի և Մայսուրաձէի քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. և Ի. Մութաֆեաններին, Նաբերեժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկօվի, № 27։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերչենրօդերին։ (ե. հ. չ.) 16—20

Թիֆլիսի Քաղաքային Կրեդիտային ընկերութեան վարչութիւնը

յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան պ.պ. փոխատու անդամների, որ ընտրողական ժողովը, նոր ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ լիազօրներ ընտրելու համար, որ նշանակված է ամսիս 24-ին, ինչպէս հրատարակված էր «Кавказъ» լրագրի № 208 մէջ՝ տեղի կունենայ ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ 10 ԺԱՄԻՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ. (մուտքը Գօլօվինսկի պրօսպեկտից)։

Սրա հետ յայտարարվում է ի գիտութիւն փոխատու անդամների, որ կանոնադրութեան 66 յօդ. համաձայն ՆԻՍՏԸ ԿԸ ԲԱՑՎԻ ՃԻՇԴ ԺԱՄԻ 10-ԻՆ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ, ԶԸ ՆԱՅԵԱԾ ՆԵՐԿԱՅ ԳՏՆՎՈՂ ԱՆԶԵՐԻ ԹԻՒԻՆ։ 2—3

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՇԻՑ-ԿՐԷՄ

Ձեռքերի և երեսի համար։

M. 87656. (ա. 25)

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, երաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, համերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետուութեան։

Բ) Առևտրական թուաբանութիւն։

Գ) Առևտրական նամակագրութիւն։

Դ) Գեղագրութիւն և ամենավատ ձեռքերի ուղղելը։

Պարապմունքները սկսվելու են 1899 թւի սեպտեմբերի 15-ից, ճաշից յետոյ, և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ։

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Լիսիցեանի, № 20։

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում։ ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ 11—20

ՌՈՒՍԱՑ ԷԼԷՔՏՐՕ-ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

„ՍԻՄԷՆՍ ԵՒ ՀԱԼՍԿԷ“

Ակցիօներական ընկերութեան վարչութիւնը, սրանով պատիւ ունի յայտնելու, որ նա բաց է արել

ԲԱԳՈՒԱՅ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Թատրոնական հրապարակի վրա, Արափէլօվի տանը, պօստատան դիմաց.

Հասցէ նամակների համար.—Акц. Общ. Русск. Электр. заводовъ „Сименсъ и Гальске“ Баку.

Հասցէ հեռագիրների համար.—Сименсъ Баку. 3—10